

OROL.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor: O. Sytniansky.

Ročn. III.

Turč. Sv. Martin, 29. februára 1872.

Číslo 2.

Pozdrav.

Hori Moskva! — vieš to Slavian-Rossija! —
To pekla žiar, to jednak svetlo neba!
Mečom plamenným tu cherub pomsty zvíja,
Tu kajúcej žertvy bohumilá veleba:
Žiar polnočnia blíska nocou Europy,
Ladov večných pohorie v nej sa topí —
A vidí tmieť sa a vidí hasnúť v nej
Hviezdu svoju pyšnú plemien veľký zlodej.

Bežia vlci a — zazrúc vetry — stanú, —
Uletujú sovy a netopiery, —
Odvažní orli — vzdorujúci vulkánu
S ožhnutou perutou lezú v rodinné diery: —
No, zlato tak smetáva kal troskavý,
No, mladosť, tá rada sa s ohňom bavi,
Svätoduch ohňom krstí turičí sbor,
Ohňom svätým žiari slávy jasný pozor!

Moskva horí! — čujte cudzín plemená!
Hlúpi, besní, zbabelí na zvon bijú:
Haste, rúca sa bratov deliaca stena!
Na horúcich hrudach zkrahlé čuvstvá ožijú! —
Jak to hreje, z palácov i z koliby!
Jak to svieti, — slncia tak nemohly by! —
A čo tak svieti? — osvetý svätá lúč!
Jaký oheň horí? — lásky zlatá obruč!

Hľa, v ohni tom starý vesmier dotlieva,
Svetlo pred svoj súd staré hriechy ženie,

Obzorom šumí lží historických pleva,
V oblakoch nese sa slavian-ludu spasenie ;
Trúby hrčia, mohly vyzivujú,
Žily mrtvých prúdenie nové čujú,
Pradávní známi vidia sa tvárou v tvár,
Deje nesú viere sladký pohár.

Zdravstvujte že! — Pozdrav tento dovieva
K svätomesta, k Mosky-mafušky lonu,
K hradu Petrovmu, ktorý obmýva Neva,
Ku kozackým brehom voľnotokého Donu —
Od hôr našských, od slovenských Karpatov,
Od kolisky rôznych slavianských bratov —
A od Dunaja, kde prvý zvonil hlas:
Vzájom, Slavian! jeden všetci máme obraz! —

Zdravstvujte že, — telo veľkého slova :
Za všetch jeden a všetci za jedného! —
Nerozdielna je súdov našich osnova!
Všetci! — nieli, málo je naše mnoho! —
Slnce svet náš: voztoka zoru mladú
Družku chceme hesperídke západu,
Zhorí, bez chládku severu južný mier,
Južnú vatru želá ľadom ztuhlý sever!

Slavianstvo je kríž! — štyri jeho ramená :
Hlava sever, — juh jeho je podnožie, —
Pravicu Božiu východ svätý znamená —
Slavianstva niet, kde dreva spásy nenie! —
A keď Slavianstva pod Božím nebom niet,
Kniha dejín čože? — tabla planých kleviet!

Od štýr uhlov, Vy, prišli slaviansveta,
Nás želáte v ruskej vidieť výstave? —
Jákobe, tvojom po Josefovi veta!
Len krvavé rúcho vidíš po drahej hlave;
Predali ho, — bratia ho zapredali,
S Faraonom kupci sa pojednali:
Tak veštec tento, snár, strážny tento tak
V rabstvo divné padol — slubné dieťa — Slovák!

Čo tam halena, čo opasok Detväna
Čo válaška, čo krpcev pár s návlaky?
Čo Detväanky postava malovaná
A okruhlý lakeť a pozor bystrozraký?

To kvety sú, ktoré vietor unáša,
To dedičstvo hôr, chalupy, salaša:
No, kde svedoctva vyššieho žitia nám? —
Bratia, tieto stanom Vaším tuto podám.

Odrodilstva — zradou značené — lice?
Želiez kruhy a tváre zaplúvané!
Obrazy temné a vzorky šibenice?
Mozofou nevďačnou pokryté tvrdé dlane? —
Nie! — deň súdny čaká toho výstava! —
Vám, Slaviani, slovenský ľud podáva
Vieru nezlomnú v triumfy Božích práv, —
Svornú ruku, — vrele srdce, — bratský pozdrav!
V máji r. 1867. Sládkovič.

V a l g a t h a.

Historická povesť z dejov uhorských XV. stolia.

Od Ludovita Kubáňiho.

(Pokračovanie.)

III.

Posolstvo.

Vo veľkom zámockom tereme, v druhom poschodí sedel rytier Krask a otec Brožko za veľkým dubovým stolom. Chutne ujedali si oba z nastolenej divočiny, i popíjali si z dobrého vadňanského vína. Očividome mizla na stole nahromadená potrava, i ubýval vo veľkom krčahu nachádzajúci sa nápoj. Jak rytier tak i otec Brožko nedali sa veľmi núkať; veď už dávno tak sa nehostili!

Teremom prechádzala tretia osoba.

Hrdý jej krok, hladká nenútenosť v pohyboch, slovom celé držanie sa muža ukazovalo s istotou na domáceho pána, na veliteľa zámku Drienčany.

Bol to skutočne Valgatha sám, hrdina našej rozpravy, ktorého z tejto príčiny i dľa zovniutnej podoby, i dľa jeho vniutornej povahy a rázu obsérnejšie opísať mienime.

Valgatha čítal v tomto čase asi päťdesiat rokov. Bol srednej, no plnej svalovitej postavy. Obličaj mal otvorený, husté čierne sošedinami pretkávané vlasy. — Husté tmavé

obočia, ktoré temer dovedna zrastnuté byly, dodávaly mu dákeho zasmušilého výrazu. Tento výraz miernily jeho usmievané, tu i tu ohňom blnkajúce oči, hladké vysoké čelo, a rovný útľej podoby nos, pod ktorým pečlivou rukou riadené čierne fúziská s takouže bradou v jedno splyvajú, ústa jeho celkom zastienovali. Kolo týchto pohrával si obyčajne horkoposmešný opovrženlivý úsmech, čo ináč prívetivého pozoru tvári Valgathovej, dač tajného, dač odsotujúciho dodávalo.

Ačpráve doma, bol predca, vyjímajúc prilbu, ktorá na stole ležela, v úplnom vojanskom obleku. Mohutné prsá prikrýval čierne vylieštený remeň; za drahým opaskom trčaly na srieborných retiazkach pokvačkané nože; lavým bokom sa za nim vliekla dlhočizná šabla, a na vysokých čizmách pripravené ostrohy štrngaly hlučno ža každým jeho krokom. —

Valgatha bol najmilším podveliteľom Jiskrovým, na všetko odhodlaný, rozkazy svojho veliteľa na vlas bez odporu vykonávajúci; pritom všetkom bol chladnej krve a rozvahy človek — s dušou s telom Husitismu oddaný, za jeho slávu a rozšírenia žijúci a mrúci

kališník, osobnej hrdinskosti a zmužilosti junák, — podriadencom svojim prísny síce, lež spravodlivý veliteľ, v nenadálych útokoch a v použití dobytého víťazstva, tak tiež v obrane svojej moci sverených zámkov majster, — slovom chlap a junák v opravdovom smysle slova, na ktorého sa Jiskra bezpečne spohlánuť mohol.

Od niekoľko rokov súc vdovcom, pečoval nevyrovnanou otcovskou utlostou o budúcnosť svojich dvoch matku ztratívších dcier, z ktorých staršia Milica teraz asi šesťnásťročnia do kvetu mladosti prechádzala, mladšia Želmira ale, asi osemročnie dieťa, utly to púčok bezstarostne v detinských rozkoších trávila svoj mladušký život.

Priveľká otcovská láska a starosť o budúcnosť týchto devíc, vyvinula vo Valgathovej ináč mravnej povahe náruživosť lakomstva a ziskuchtivosti, baženie po veľikánskych pokladoch, k nadobudnutiu ktorých mu každý prosriedok, a tak i lúpežné výpravy vitané boli.

Dôveru nemal v nikom, vyjmúce asnaď otca Brožku, ktorého od detinstva ctiac, viacej snad z obyčaja, ako z obzvláštnej prichylnosti do tajomstiev a plánov svojich zasväťoval, jeho námitky, tu i tu hromženie proti jeho medze nemajúcej ziskuchtivosti so šetrnosťou a synovskou úctou prijímal. Ináč šiel svojou cestou, nedajúc sa zmýliť radám, výstrahám a vyhrožkám pekla a večného zatratenia, ktorými otec Brožko na neho dotieral.

Mravniu výchovu svojich dcier sveril bezvýmínečne na starého otcovskeho priateľa, ktorý bars pri kostole v osade proti zámku ležiacej svoje stále bydlisko mal, predca najviac zamestknaný svojim vychovávateľským úkolom obyčajne v zámku sa zdržoval.

Po tereme prechádzajuci sa Valgatha zastál konečne u stolu a jako za zdravie prichádzich bol pripil, obrátil sa k mladému rytierovi, potlapkal ho po pleci i preriekol zvučným hlasom:

„Mirko mój, ako vidíš, u nás je všetko v poriadku. Na pád nešťastného výsledku večerajšej bitky boli sme k vytrvalej obrane úplne prihotovení. Jeho Milosť pán Jiskra žiada, by sme v tomto obrannom položení i na ďalej zostali. Píše mi, že o nedlho sám k nám príjde a to v spoločnosti Pankráca,

Talafúza a Komorovského. Huňadovi neverí. Tento veľikán nezabudne na pomstu. Má nás v oku ako sol, i nazdá sa, že sme nešťastím krajiny. Hia darmo je, každý žije ako vie, — a víťazstvo kalicha sa musí šíriť, a národ československý zveľičovať. Či nie tak, otcé Brožku?

„Kto mečom bojuje, mečom zahladen býva, vraví písmo sväté,“ odvetil tento vážne, a pozrel prenikavo do Valgathových očí.

„Meč je znakom junáctva!“ zavolal vínom trochu rozpálený Krask, „a naše časy nie sú pre baby, ale pre hrdinov, bojujúcich za slávu Slovanstva a za užívanie večery Pána pod obojím. Či nenie tak, otcé? Ved ste ma to tak učili.“

Starý Brožko vopchal miesto odpovedi svoj veľiký nos do vínom naplneného pohára, lebo to bola jeho slabosť, že rád hrozvinu užíval. I nikdy sa neopil, ponevác jeho obrovská ústrojnnosť tela mnoho vydržela.

„Pravdu máš, Mirko! časy naše sú časy bojov,“ prisvedčoval nadšeným zápalom mladého rytiera potešený Valgatka. „Opravdovým si synom svojho otca, mójho nezapomenutelného súdruha, vrstovníka a soka v láske a junáctve, mójho Smíla z Tábora a Krasku, čo pri Rábe, kde náš slavný Žizka druhé oko ztratil, život položil za kalich. Pokoj prachu jeho a večná mu sláva! Bol to jedinký a opravdivý priateľ mój,“ doložil dumno a večitý posmešný úsmešek jeho tvári zmizol na okamženie, aby bôlnemu pohybu kolo úst si zahravajúcemu miesto spravil.

„Kedy dôjde jeho Milosť pán Jiskra?“ vyzvedal sa otec Brožko, chtiac veliteľa zámku z bôlnych upomienok do toku obyčajného shovoru uviesť.

„Dľa jeho spôsobu istotne nás prekvapí. No, ale nič to, my sme v poriadku. Chlapstvo otužené, dobre ošatené, k cviku privyknuté, duchom hrdinským za slávu a kalich nadchnuté. Hia, prisahám na nevinnú krev Husovu, jeho Milosť Jiskra s nami spokojný bude! — Ozaj Mirko,“ pokračoval ďalej, jako svoju spokojnosť nad stavom svojho vojska takto bol vylíčil; „jeho Milosť pán Jiskra fa v liste, čo si mi doniesol, teraz úplne mojim rozkazom podriadila. No, nelakaj sa . . . to je dôkaz blahosklonnosti jeho proti tebe. Osobnej volnosti trochu síce ztratíš, lež za

to budeš spolu s Brezovickým mojím a skrze mňa jeho Milosti pánu Jiskrovi pobočníkom ba zaraduj sa — dôverníkom. Potrebujeme šuhajov nám úplne oddaných, na ktorých budúcnosť týchto krajov a našej nadvlády založiť mienime. Ide tu o vaše zveladenie. Vy máte žaf, čo sme my nasiali. Žiadame ale úplnú oddanosť a poslušnosť vo vykonávaní našich rozkazov, a tak uskutočňovaní našich velikánskych zámerov, rozumieš, Mirko?!”

Mladý rytier z Tábora, určitou rečou Valgathovou zarazený, premýšľal zachmúreným čelom o násilnom prevrate jeho doteraz dost voľného položenía. Bolo vidno, že vyšší cieľ svojho budúceho určenia dokonale nechápal. Zavdychnul ťažko, a bárs sa jak premáhal, povedal s názvukom horkého citu:

„A Drienok, môj osamotený, v horách skrytý Drienok opustený ostane, i kto že tam veliteľom bude?!”

„Nuž ty, syn môj,“ uspokojoval ho Valgatha, len že nie osobne. Právo veliteľstva na Drienku ti nikto neodberá, to si si už svojou zmužilosťou vydobyl. Ty máš ale väčšiu úlohu ako v tom tmavom hniezde v nečinnosti žiť a s medvedmi i s divými kancami sa pasovať. Na Drienok pošleme starého Kudláka, ak nič nemáš proti tomu. On je síce starý, lež tuhý ako remeň. Slováč rodom s nami a našimi zaujmami, za ktoré žije i mrie, úplne sputaný. Zrady a nevernosti sa pri ňom obávať nemôžeme. A veď vy ho znáte, otče, a ako badám, s nim dovernú spoločnosť vediete? No, bude to pre starého Kudláka!

„Robte si vy, ako chcete, syn môj,“ odvetil tento, „mňa do vašich vojanských poriadkov nič. Kudláka síce lutujem, že ide preč; on mi tu bol v rozširovaní náboženského ducha medzi vašimi rozpustilými vojnami na velikej pomoci. No, ale poručeno Bohu, vás do tohoto a mňa tam do toho nič.“

„Čo je môj najbližší úkol?“ dozvedal sa Krask, ako videl, že je nad osudom jeho už rozhodnuté.

„Úkol vypátrania zámerov nášho nepriateľa Huňada. Pojdeš k nemu, syn môj, s poselstvom. Pán Jiskra mu chce podať návrhy pokoja. Už či z čistého úmyslu to pochádza, ponevác jak ti známo Cilleymu a vôbec Nemcom neverí, či len aby získal

času? To neviem. No na Žížku! to sú jeho záležitosti. My budeme poslúchať, a keď treba, biť. Jako vidíš, úkol tvoj je slavný a netajím, že ťažký. Takí dvaja šuhajci, ale ako si ty a Brezovický, keď sa do vedna sberú, všetko vyvedú! Jedná sa tu o naše bytie, o zadržanie toho, čo sme vydobili a o pokojnom užívaní toho, čo sme nashromáždili. A toto všetko nám tvoje poselstvo k Huňadovi vyprosiedkovať má. Jakonáhle ti rana, Rozgoňom zadaná, zaceleje, a trochu si oddýchneš, nastúpiš svoju cestu. Blížšie návody dostaneš pri odchode. Dotedy sa s Brezovickým z Maginhradu do porozumenia polož. Urobte vedno k vašej ceste prípravy. No, ale dost na teraz! Potrebuješ odpočinku, syn môj; zaveďte ho, otče Brožko, do jeho chýž a a potom sa vracte!“

Rytier prosebným zrakom pozeral na veliteľa, i zamrmlal dač zajikavo, čo sa ale rozumieť nedalo.

„Viem, čo chceš, syn môj!“ smial sa Valgatha, „no ja proti tomu nemám nič, len si to sám s Milicou dokončiť sa usiluj!“

I kyvnul na rozlúčenie. A Krask z tejto strany uspokojený zdvihol sa od stola hore; kráčal za Brožkom do jeho chýž ho vedúcim.

„Ha na Žížku! driečný šuhaj ten Mirko!“ vravel sám v sebe Valgatha, sprevádzajúc zkuseným okom štihlú, ohebnú a hrdo si vykračujúcu postavu odchádzajúceho rytiera, potom prejdúc niekoľkokrát po tereme, vrhol sa na ostatok na medvedou kožou zatiahnutú lavicu, očakávajúc v tomto položení návrat otca Brožka.

Po malej chvíli vstúpil tento dnu a zaujal svoje predošlé miesto pri stole.

„Otče Brožko, pozorujem, že za mojím chrbtom tajomstvi kujete. Milice minulej noci a dnes nebolo doma! Chcem vedieť, čo je vo veci. Hovorte pravdu!“ začal prísny hlasom Valgatha, i vstal hore, a sadnul si k stolu naproti starcovi.

Tento zadiveno pozrel na vyšetrojúceho veliteľa.

„Pane,“ začal nejistým hlasom, ktorý ale čím diaľ tým viac pevnosti nabýval; „pane, od kedy že nedôverujete Brožkovi? Výchovu svojich dcier ste na mňa sveril a svätý Václav mojím svedkom, že tomuto úkolu môjmu dľa najlepších náhľadov svojich zodpovedám.

Milica zrástla, bude mať dnes zajtrá sedemnášť rokov, a v tomto veku zatúži srdce po volnosti. Zámok váš mu je klietkou, žiada sa na slobodu; no, a myslím je v poriadku, keď ho moja ruka vedie.“

„Žiadne okolky, otče,“ skočil mu do reči Valgatha, „tuším vaše spojenie s Huňadovým domom! Myslíte si, že mi výsledok jeho bude po vôli?! Ach, znám pýchu Huňada — a moje meno vyjde na všeobecný smiech. Nie, nie, otče! Tak ďaleko začierať nebudeme. Viete, Milica je i mojou nebohrou ženou slúbená Kraskovi.“

„Srdce si rozkazovať nedá!“ prerokoval vážne stavec, a spojenie vášho domu s Huňadovcami by poslúžilo celej vlasti, i ubezpečilo by postavenie vaše. Ostatne, staň sa vóla Božia!“

Valgatha premýšľoval. Slová starcove vzbudili v ňom nové smelé myšlienky. Ctižiadost sa v ňom ozvala.

„Ha, na Žižku, otče! tvój plán je veľiký!“ zvolal na ostatok, prsia sa mu zdmuly a v slobodnom lete obrazotvornosti videl sa už na vrcholu slávy v spojení s Huňadovským domom ligotajúcej. „Milica je zvláštnej krásy a hrdinského ducha deva, súca k boku Lacka Huňada. No a Mirko Krask . . . pravdu máš, otče, srdce si rozkazovať nedá. Sám som zbadal, že Milica od neho bočí, bárs dávno vie, že je matkou jej súdený. No, dáme jej po vôli! Tvoj plán, otče, ja síce verejne napomáhať, lež mu ani prekážky v cestu klášt nebudem. Rob, čo za dobré uznáš, lež na Žižku opatrne, aby Valgathovo meno nevinšlo na posmech.“

„Zanechajte, syn môj, lúpežné výpravy; smierť sa so statočným Huňadom, podrobiac sa mu jako správcevi krajiny, buďte vďačným synom tejto novej vlasti — a verte mi, vaše meno príjde k sláve a nie k posmechu!“

„Ďaleko čiahaš, otče!“ zvolal trochu omrzlo Valgatha, výčitkami starcovými rozduřený, „Ja som nie lúpežníkom; i čo som dobyl, to ďakujem môjmu rytierskemu meču. Že sa s Huňadom smieriť chceme, môžeš badať z poselstva, ktoré som teraz rozkazom jeho Milosti Jiskrovým na Mirka Kraska sveril. Ostatne čas budúcnosť ukáže. Nemcom, jak vieš, ani sám neverím!“

Po týchto slovach povstal od stola hore,

i podajúc Brožkovi ruku, odišiel z teremu von, istotne večerniu prehliadku držať nad zámočnou posádkou, ktorá sa, jako to trúby a bubne ohlasovaly, k vojenskému prehľadu na veľkom zámočnom dvore bola shromaždila.

Otec Brožko zadumal sa nad džábom, vínom naplneným, kým šumom otvarajúcich sa z pravej strany dvier z premyšľovania vytrhnutý, nepovstal, a milým úsmechom v tvári nepovzniesol nad anjelské hlávky prichádzajúcich žehnajúce ruky.

IV.

Dva holúbky v klietke.

„Ach, otče Brožko, či ste sám?“ dopytovala sa deva Milica, po jedárni zvedavým okom veslujúc, „a môj drahý otec a rytier Krask kde že sú?“

Miesto odpovedi hľadel stavec s nevyhovným potešením po krásnych defoch, ktoré sa v nevinnnej dôvere k nemu túlili.

Skutočne, boly to utešené deti!

Milica v hrdých pohyboch tela otcovi Valgathovi temer sa podobajúca, a červenom zlatom vyšívanom živótku, v bielych vlniacich sa šatach a sriebornej, drahokany ozdobenej parte, z pod ktorej sa dlhé kaštanové krúžky vlasov v rozmarnom trasení vlnily — mala v svojom vzorení dač ušlechtilo-hrdinského, ba povedáme pannensko-mládeneckého. Vysoké biele šta alabaster čielko, pod nim útlých ťahov a čiernej farby pruhmi zastienené dvoje veľkých, smelého výrazu, tak tiež čierných, blýskajúcich sa očiek, k tomu rovný útlého sústruhu noštok, -šta púčok ružový ústičká, pri jích usmechu vniutorne slonovými zubky lemované, k tomu priesračne nádechom rannej zory sružované líčka — predstavte si všetko toto v najpravideľnejších súmeroch v jeden celok utešenej hlávky sliato a — máte obraz vidiny a túžob neboráka Mirka, rytiera z Krasku a Táboru i na Drienku.

Želmira, jej sestra, polovicou veku od Milice mladšia, javila v svojich zovniutrných formách ešte síce detinstvo, pri tom všetkom ale zračil sa v rozvažnom vzezrení jej modrých očičiek, potom odmeraných pohyboch tela privčasný vývin jej duševných vlôh a vniuterného rázu. Bolo na nej poznať, že výchova

jej utlocitnej lásky materskej zbavená, vyvinovala jej povahu docela v jednostranných náhľadoch rozumu, bars srdiečko ušľachtilou jemnosťou citu od prírody nadané — trepotalo túžobne po sladunkej naklonnosti tvorú jej pohlavia, čo sa z nevysloviteľnej oddanosti na proti jej sestre bezpečne zavierať dalo.

„Drahý, drahúsky otče Brožko!“ prerieklo dieťa s názvukom utajeného žiaľu; „i ty, zlatá Milica, necháivate malú Želmiru samu, a mne je tak samej smutno, otupno — ako našim holúbkom v klietke.“

„Nuž, veď si nebola sama; stará Kudláčka i Sabínka z dediny boly s tebou,“ chlacholila ju Milica a bozkala ju v útle čielko.

„Ach, sestrička, veď vieš, že stará Kudláčka nepočuje a na veky šomre. Sabínka neprišla, bojí sa pred tým dotieravým Kaňúrom, čo i za tebou okom pasie. Rozprávajte že mi, kde ste chodili, čo ste videli, drahý otče Brožko, lebo Milica nič neodpovedá, len vzdycha, až mi srdce puká. Ach, tak som sa o vás bála, i otec sa spytoval, kde ste, i hrešil i vás i Milicu, i hnevlive vyvolal, že on vie, kde ste.“

Milica dupla nôžkou, potom sa začerveňajúc, vzdychla:

„Nie, nevie, ani vedieť nesmie. Jaj Bože! keď by naše kroky a tajné východy zvedel, zhylna by od hanby!“

„Ba vie, všetko vie!“ prehovoril stavec tichým ale pevným hlasom.

Deva sa ztriasla ako osyka, keď ju severní vetrík zkníše, i s výrazom urazeného citu pozdvihnúc blyskajúce čierne oči k starcovi, nevyslovne bóľnožialnym tónom riekla:

„A vy, otče Brožko, vy jediný môj doverník, vy ste ma zradili? A môj otec vie nočné východy jeho dcéry? A on vie, že sa s nepriateľmi kalicha a českej slávy spoľčujem? A on netrese nás oboch, zrádcov to jeho úmyslov?“

Stavec mraštil i šedivé obrvy i čelo. I vyjasniac trochu velebnú tvár, pozrel lásky a potechy plným zrakom na v barve studu a pannenského hnevu skúpanú dievčinu.

„Upokoj sa, Milica! Lásky tvoja k Lackovi Huňadovi má byť stužkou viazujúcou v priateľstvo vás a Huňadovský dom, má byť presriedkom bratrského mieru Uhrov a Čechov k založeniu blaha tejto krásnej vlasti.

Ha, na svätého Václava! veľká je úloha tvoja, ty dievka mojej výchovy, ty krásnolepá nádoba mojich čistočlovečenských zámerov! No, zdvihni sa, vyjasni oko a nech sa tvoje pannenská hruď vlní pocitom tvojej vznešenej lásky a mier hrdinských národov uhorskej vlasti vyprosiedkovať, majúcej úlohy, a Hospodin buď s tebou!“

Nadšené slová starca neminuly sa v Milicinych niadrach žiadaného účinku. Výraz nevysloviteľnej vznešenosti preletel deviným významno-krásnym obličajom, oči sblnkotaly ohňom nebeského nadšenia, a celá postava devy vztýčila sa v junonskej hrdosti, povedomá svojho veľikého určenia.

„A videli ste tej noci Lacka Huňada?“ dopytovala sa reči starcove a držanie sa sestrično nechápajúca malá Želmira. „Ach, rozprávajte že mi dačo o ňom, čo ma vlní, vieš Milica, keď sme v Moldavskom zámku chytené a do Munkáča odvedené boly, svojim malým bratom Matejom drážil! Rozprávaj že mi o nich, či je už Matej väčší, a či ešte má ten zlatý prstenček, čo mi bol na silu vzal, že mu vraj to bude pamiatkou odo mňa.“

„Ach Želmirka, tvoj malý Macík je už Cilleiho, vieš toho tenkého nemeckého pána, čo pred mesiacom u nás bol a Kaňúra so sebou dovedol zatiaľ,“ odpovedala na štebotaniny sestrine Milica, a táto, bárs zvest sestričnu dokonale nechápala, položila rúčku na bijúce srdiečko i vzdialila sa po tísku do jedného kúta teremu, kde nespozorovaná od Milici, ktorá v hlbokom rozhovore so starcom zapradená bola, premýšľala o významu jej sestrou sdelených slov.

Nie, nie otče Brožko, teraz ho vidieť nemôžem, nesmiem!“ šepkala Milica, „ja lutujem Mirka, uctím ho jako čestného, junáckého rytiera, — lež odpustte, vy to najlepšie znáte, pre koho moje srdce bije. Zruším sľub matke daný, ale mi to Hospodin odpustí; veď som k väčším cieľom určená.“

„Práve preto, Milko, musíš otvoreno sdoveriť sa Kraskovi,“ prehovárал ju stavec presvedčujúcim hlasom. „Jeho srdce síce bude krvácať... lež naučí sa uctiť tvoju povahu, ba šľachetnosť jeho smýšľania — a nezlomná oddanosť k tebe mi podáva nádej, že pri uskutočňovaní našich vznešených zámerov nám pomocným bude. Poznám ho dôkladne, a lu-

tujem jeho osud. Ale práve za to je povinnosťou tvouj ubohému oči otvorit. A k tomu máš dnes najprihodnejšieho času!“

„Dnes otče?“ dopytovala sa zadivená deva. „Nie, nemožno to; však znáte že sa vo čašom sprievodu dnes s Lackom vo vyššnej jaskyne vašej pustevny sijdem.“

„Práve tam,“ určoval pevne Brožko. „On musí byť svedkom vašej schôdzky, by sa nepôdvratne presvedčil o nemožnosti uskutočnenia jeľfo nádeji ohľadom na teba, — aby videl, že komu sa vystúpiť musí, — aby poznal naše vyššie ciele, na oltár ktorých lúbosť svoju v zápalnú obeť položiť má.“

„Ach, to je strašné, strašné... len dnes nie, otče, pred Lackom nie...“ pravila deva a spínala ruky.

„Čo, Milina! či je to ten tvój hrdinský duch?!“ spytoval sa v zadivení stavec a nepokojne krútil hlavou. Ha, na svätého Václava, dievča, nechcem aby som sa mýlil v tebe! Myslíš, že ta Mirko dnes nepoznal? Darmo si sa zakuklila, tvoje nevyrovnanohrive oči ta prezradily. — To som videl z nepokoja Kraskovho. Lúto mi je šuhaja, ale práve za to, pre vaše obapolné dobré svoj osud čím skôr a síce dnes zvedet musí!“

A nečakajúc odpovedi devinej, zavolał Zelmírku a pošopnúc jej niečo, pobrala sa von.

Mrkalo sa.

Ostatnie blesky sluka kapaly za vrchom, Bankova rečenom, a teremom i celým zámkom rozhostilo sa šero.

I stavec i Milica sedeli mlčky, táto jedine nepokojným zdýmaním niader buriace city svoje prezradzujúca, tento zadumano a sám v sebe pohruženo.

Po malej chvíli vošli do jedárne zámočni sluhovia, i nakladli na veľikom kozube oheň, a zapálili voskovice, až sa celá sieň v žltom jasnom blesku voskových sviec zaligotala a rozjasnila, ktoré v masívnych dolu z povality visiacych kahanoch blnkotaly.

Zelmírka sa navrátila vedúc jednu staruchu, harfu — oblúbený to v tých časiach hudobný nástroj — v rukách nesúcu.

„Tu máš harfu, Milica, nezdržuj ma, nestačím počúvať, bars len na ľavé ucho nepočujem, čo i môj starý vraví, že na obydvie. Musím sa ponáhľať do kuchyne. Ach Bože

môj, Bože, celá farcha na mojej hlave; tá háved' by vždycky jedla a pila. Nikdy nemám oddychu“ — šomrala starena, a nečakajúc odpovedi, ktorú by jednak nebola dopyčula, motkala sa von.

Milica vzala harfu a prebehnúc skusenými prsty po jej lúbozvučných strunách, dala sa do preludovania až na ostatok lúbenými jako srieborne zvonce cengajúcimi tóny nástroja rozčuleno dala sa do spevu:

„Lieta orol lieta, za nim lastovička,
Smutná je to moja ubohá dušička.
Smutná mi dušička — bo ten orol smelý
Len lieta, kým ho šíp zradu neprestrelí.
Kvitne tam von jaro... hájik sa zelená,
Či srdiečku môjmu potecha súdená?
Potecha, lásky kvet, ružička lúbosti!
Lakám sa ja lakám tmavej budúcnosti.
Ach Bože môj, Bože, drahá mati moja,
Nad mojou nádejou čierne zore stoja.
Čierne zory, čierne, krvou lemované:
Tie moje nádeje v hrobe pochované.
A nad kopcom čiernym vznáša sa mohyla,
Ratuj Bože, šabla šuhaja zronila!“

Ostatnie slova vykrikla deva tak srdceraniacim hlasom, tak podivným názvukom veštby, že medzi spevom dnu nespozorovane vstupivší Krask, tak tiež spev chtivým sluchom načúvajúc stavec jedným skokom sa pri nej octnuli, i trasúcu sa ju položili na medvedími kožami zatiahnutú lenošku.

„Ďakujem, otče Brožko... ďakujem i vám Mirko!“ šepotalo oslabené dievča, a pozeralo zlomeným sanujúcim zrakom po šumnom tak tiež v bólnom rozčulení sa trasúcom rytierovi. „Ach Mirko, mám vám svestovať smutnú novinu, tak to otec Brožko chce, že dnes ale nie... on vám povie... kde... Posilnite sa duchom junáckym, a pomodlite sa k Bohu, aby vás obdaril zmužilostou k snášaniu ťažkého osudu.“

Mirko nechápajúc smysel deviných slov, pripisoval jich roznáruživenej obrazotvornosti svojej sverenicke. Dačo tajného, čo si sám vysvetliť nevedel, mu síce srdce stískalo, no o blízkom tragičnom výsledku jeho lásky sa mu ani nesnívalo; preto ohebnosťou mladíka priblížil sa znovu k milovanej deve, začal tichým ale pevným hlasom.

„Milica, drahá sverenicke moja! pamätáte sa na smrť drahej svojej matky, na hodinku — v ktorej mi vás pred Bohom a s udobrením vášho pána otca slavne zasnúbila?!

Upamätúvam vás dnes na váš sľub, ktorým ste sa — acprávte ešte dieťa — vtedy mne zaviazala. Dľa vôle vášho pána ota sa mám zajtra odobrať na dvor správca krajiny Huňada, — kto vie, jaký ma tam osud čaká. I chcem byť s mojim budúcim losom na čí-stom. Milica, hviezda duše mojej! hovorte, či vaše srdce za mňa ešte bije?“

Deva určitou otázkou junákovou nie prekvapená síce, lež do zmatku uvedená, zakryla najsamprv oči, potom pravcou na starca kývnuc, stála hore, jediným dlhým zrakom, v ktorom sa i ból, i nepokoj jej duše zračil, sa od Mirka odoberúc, odišla so Želmirou von, nechajúc rytiera v prepodivných citoch, ktorý si držanie svojej svernice na skrže vysvetľil nevedel.

„Nie, oťče, to sú pre mňa hádky! Také vítanie od mojej zasnúbenice nezasluhujem. Pre všetkých svätých vás prosím, vysvetlite mi, čo sa s Milinou deje! Mám počuť daku smutnú novinu, a na moju uprimnú otázku neodpovedá.“

(Pokračovanie nasleduje.)

Severná žiara.

(Lomonosov.)

Už deň skrýva jasné líca;

Temná noc na polia zlietla;
Na horách tieň leží čierna,

Uprechla od nás moc svetla;
Vidná obloha hviezd plná,
Hviezdam čísla niet a jej dna.

Jako v morských vlnách piesok,

V lade večnom jak iskierka,
Jako v silnom víchre prášok,
Vo sverepom ohni pierka;
Tak ja v nebo pohrúžený
Blúdím myslou roztúžený!

„Že tam vela nových svetov,“

Ústa mudrecov hovoria:
„Tam kruh vekov, tam národy;
Tam bez počtu slnka horia;
Ku povšechnej Boha sláve
Tam príroda v rovnom práve.“

„Trpelivosť, syn mój, dozvieš sa za včasu čo si vypátrať túžiš,“ ujšťoval ho starec a podával mu ruku. „Dnes sa len mňa pridržuj, oddychnul si si trochu, po večeri prijdeš za mnou do mojej pustevne. Zmuž sa... tam rozhodnutie tvojho osudu na teba čaká.“

Bars neuspokojený, preca vidiac, že po uplynutí niekoľko hodín rozluštenie jeho sa týkajúcej otázky nasledovať má, — oddal sa nádejám jeho srdce lúbostnými pocity previevajúcim, — i na perufach týchto zanášal sa do blahej budúcnosti. Šlachetné jeho srdce blízke ztroskotanie týchto bars tušilo, — preca neverilo.

Po niekoľko okamženiach začala sa jedáreň pod veliteľmi zámočskej posádky plniť. Dlhý dubový stól sa prikryl, a jako veliteľ sám dnu vstúpil, usadil starca na svoju pravicu, Kraska ale na lavicu. A keď otec Brožko svoje požehnanie nad jedlom zvucným hlasom povedal, začala sa rytierska večera, ktorá pozostávala najviac z pečených jedál a syra, z vína a mädiviny.

No kde zákon tvoj, príroda?

Nad severom horia zore!
Či slnko tam trón nestavia?

Či nesoptí ladomore?
Hľa pokryl nás chladný plameň!
V noci na zem zostúpil deň!

O vy, ktorých bystré oko

Do zákonov večných vníka,
A ktorým znak veci malý
Tajný vesmíru odmyká —
Ktorým je beh planiet známy:
Povedzte, čo nás tak máme?

Preč jasná lúč nocou horí?

Ohnivý pás vre v blankytu?
Jako by blesk zčista jasna
Kypí od zeme k zenithu
Prečo zmrzlý výpar vody
Prosried zimy oheň rodí?

Tam sa s vodou mhra pasuje?
Tuná vedie slniečko spor,
Keď žiar jeho mrak prebija?
Prečo blčia temená hôr?
Zefir morom nač prestal viať?
Hladká vluka nad bezdnom vľaf?

1872¹/₂.

Domnienok plný odvet vás
Na to, čo sa blízkym byť zdá:
Povedzte, jak veľký je svet?
Ktorá je pokonná hviezda?
Neznámo je vám to celky:
Povedzte, jak Tvorca veľký?

Nezabudov.

Počiatok samostatného života A. S. Chomiakova.

Myslím, že sa et. čitateľom „Orla“ zavďačím, keď jim o tomto všeslovanskom krásoumcovi sdelím niekoľko riadkov písaných Michalovi Petrovičovi Pogodinovi generáladjutantom grófom Osten-Sakenom.

Meno A. S. Chomiakova známo je každému vzdelancovi; v „Orlovi“ umiestil pán Sytniansky niekoľko prekladov jeho básni, ktoré sú neoceniteľným pokladom hlbokého citu a vznešeného ducha.

Aby sa et. čitateľstvo aspoň s tou časťou života jeho koľko toľko obznámilo, keď do skutočného života vstúpil, nech tu nasledujú slová samého Osten-Sakena:

„Prečítav s obzvláštnym uspokojením a úplným súcitom besednicu „Ruského Invalida,“ kde sú ocenené dôstojenstvá a zásluhy nezapomenuteľného A. S. Chomiakova, ktorý prekrásno miesto zaujme v našej histórii, pokladám si za povinnosť následkom blízkych k nemu pomerov, podať, jako materiál k opísaniu jeho života, všetko to, čo ja znám o tomto vo vysokom stupni pozornosti hodnom človeku.

Počas môjho náčelníctva v astrachánskom kyrašírskom pluku priviedol ku mne do Novo-Archangelska r. 1822. na jar Chomiakov otec A. S. svojho sedemnást ročného synka za vojaka, a odovzdal ho pod moju opateru. Ja som vtedy už bol ženatý a tak som prijal do nášho domu junoša Chomiakova jako syna, lebo mne a mojej žene priam na prvé vide nie vnukol úplnú sympathiu.

V telesnom, mravnom a duchovnom ohľade bol oa sotva že nie *jednica* (unicum). Vzdelanosť jeho všetkých podivením naplňovala, a ja som nevidel v mojom celom živote nič podobného medzi mladou vrstvou. Ostatne preň bol prejatý najlepší spôsob výchovy, —

domášny, — kde on, odbaviac pozdejšie učebný beh na všeučelišti, poslúchal súkromné prednášky u najlepších moskevských učbárov, na príklad v literatúre u Merzliakova. Jaké prekrásne plody stonásobne prinieslo nim zasiatú semä! Jaký vznešený smer mala jeho poézia! On sa nedal zväbiť smerom veku k poézii citlivej. U neho je všetko mravné, duchovné, vznešené. Mená druhých jeho učbárov nezídu mi na um. Prázdniny trávil s rodičmi na dedine (hádam Tuľskej), kde sa rozvíjaly jeho telesné sily, a kde sa učil poznať a sledivovať prírodu.

Francúzsky, nemecký a anglický jazyk znal on jak ruský, vládol darom slova. Jakú mal známosť latinčiny, neviem, no vieropodobne bola základná, keď už v detinskom veku, jako v reči svojej poviedal p. Bartenev, mohol zbadať orthographičnú chybu v bulle pápežovej.

V mathesi, dejo- a zemepise bol znamenite sbehlý.

Jazdil na vrchovovom utešene podľa všetkých pravidiel jazdeckej školy.

Skákal ponad prekážky majúce výšku človeka.

Šerموval výtečne.

Vládol silou vôle nie jako junoš, ale jako muž vyskúsený próbami. Prísno plnil všetky pôsty po návode pravoslávnej cirkve, a v nedelnie i sviatočné dni navštevoval všetky Božie služby. V tých časiech bol ešte značný počet volnoumcov, deistov, a mnohí si vystrájali smiechy z vykonávania predpisov cirkevných. dokazujúc, že sú len pre pospolitý ľud ustanovené. Chomiakov ale vnúkol k sebe takú lásku a vážnosť, že si nikto nedovolil dotknúť sa jeho viery. Ostatne stál

on vysoko nad malicherným citom ľživej hanblivosti, a nikdy by ho neboly sklátily polutovania hodné posmešky.

Chomiakov si nedovoliť iné služby (t. j. keď nemal žiadnu vojanskú povinnosť vykonať), ba ani doma v izbe upotrebiť oblek alebo rovnošatu (iniformu) z tenkého súkna, a odvrhol dovoľenie k noseniu mosadznej kyrassy miesto železnej polpudovej váhy, nehľadiac na to, že bol malej postavy a tela na oko slabého složenia.

Čo sa týka trpenia a prenesenia telesnej bóle, vládol on vo vyššom stupni spartánskymi vlastnosťami. V mojom pluku slúžil dôstojník, veľmi zápalčivý mladý človek, ktorý mal veľkú náklonnosť k umeniu šermovania, a často vyzýval Chomiakova na nerovný boj. Chomiakov ho odieval do burky s rukávami, do rukavíc nabitých srsťou a do masky, a sám snímal collet.*) Chomiakov za každým úderom, ktorý dával veľmi ľahko, opustil rapír (dlhý meč); protivník, použivúc toho položenia, dával mu zo zlosti obyčajne niekoľko úderov po ruke. Vtedy sa Chomiakov a prítomní smiali, a privodili tým ešte do väčšej zápalčivosti protivníka, ktorý po obdržaní nového úderu ešte menej šetril opustenú ruku Chomiakovu. Po každom potyku zapuchla mu ruka a dostala sňavy; to Chomiakovi ale neprekážalo prijať zase vyzvanie.

*) Collet, collar = nášijník, náhrdelník.

Čo sa nedalo očakávať od podobného junoša?

Chomiakov iba do roka bol pod mojim náčelníctvom, potom ho preložili do konného pluku telesnej stráže. Odchod jeho bol pre mňa veľkou ztrátou, a ja som sa lúčil s ním jako s útlomilovaným synom.

Toho som presvedčenia, že po našich mocnároch, počnúc s blahoslaveným Alexandrom, v prvom Chomiakove zrodila sa myseľ a ohnivý želanie vidieť zmytú z Rossie škvrnu feudálneho práva.

Mám nádej, že spolukrajanom a dôstojnému priateľovi A. S. Chomiakova p. M. P. Pogodínovi príjemná vec bude, znať spomenuté podrobnosti, a keď posledný príjme na seba povinnosť životopisca, teda zprávy tieto, vyražajúce počiatok samostatného života neobyčajného človeka, môžu sa upotrebiť jako príhodný materiál.“

Tolko Osten-Saken. Ex unque leonem! Poznať leva po pezúre! Keď jedon rok z jeho života takýto obraz nám podáva, čože nám podá v kolossálnych svojich rozmeroch Chomiakova životopis!

Junač slovenská! Dobrovoľníčiš, dobrovoľníčiš po všakových plukoch roztratená, jaký že Osten-Saken alebo Baumgarten vydá o tebe takéto svedoctvo?!

Nezabudov.

Milina.

(Prostonárodnia poviedka.)

Od Jozefa Janča.

Motto. — — — Kto v bájoch svetov
Len tóne vidí, tomu klebetou
Vlastný duch jeho ostane.

Zlostník! beda ti i tvojmu rodu!
Nešťastie vinu objíme;
Užil si špatne ducha svobodu,
Zdusils' dušu v hriechov dýme.
Bôh má moc i na pevnú prírodu,
Obraz svoj zlým on odníme.

Ale zázračnú moc má nevina,
Bárs blud tomu nedá viery;

Pozri na muky Božieho Syna,
Keď svet padlý s Bohom mieri:
Tak zmiznúť môže zakliatych vina
V utrpění zbožnej dcéry.

I.

Bol jedon pekný dom v širokej zahrade,
A takej zahrady nenajšiel bys' všade —
Zdobné sveta stromy rozvité v nej stály
A dobrí v jích tóni mier neba dýchali,

6*

I kvetov tisíce v tisíc farbách hralo
 A dobrým v jích vóni jak v nebi sa zdalo.
 Tuná si prebýval kupec — a bohatý!
 I riad v jeho dome bol srieborný, zlatý.
 Ale duša jeho nemala pokoja —
 Nuž čože zlým ľuďom tie poklady stoja?
 A on tie poklady nedostal po práve,
 Jako kde sa pasie statok v cudzej tráve
 Tak on šudil, mierou vždy falešnou meral,
 Dvojnou kriedou písal a kde mohol, zdieral.
 On modlitby neznal ni svedomia hlasu
 Ani bázne pred Tým, pred Nimž ľudia s' trasú.
 Ale súd on Boží nemohol podvrátiť —
 Požehnal mu Pán Boh, aby mal čo stratit.
 Tri dcéry sa v dome jeho prechodily;
 Boly všetky krásne, zore jich barvily;
 Oči celej krajiny k nim sa obracaly,
 Že i pekné boly i bohatstva maly.
 Tú, čo prvú šťastní rodičia dostali,
 Že jim bola lúba *Lubicou* nazvali.
 Tú druhú, čo krásna už v kolíske bola,
 I otec i mati len *Krásavou* volá.
 Najmladšiu, pre jej cnosť, celičká krajina,
 Že jim milá bola, nazovie *Milina*.
 Lubicu, tá inšie robiť nevedela,
 Pred zrkadlom celý Boží deň sedela.
 Krásava, tá pyšná, pávou sa byť zdala,
 Keď na seba perál, zlata navešala.
 Milinka, tá vyššej radosti neznala,
 Jako keď z nešťastných šťastných robiť mala.

II.

Mesiáčik sa blíštal, večer bol veselý,
 Tri dcéry i s otcom v zahrade sedely.
 Veselú si pieseň nótla Milinka,
 Lebo ces deň každá dobre šla hodinka.
 Ruky založené sedela Krásava,
 Lebo nič nerobiť, to bola jej sláva.
 Lubicu omrzlosť na tvár sa vykradla,
 Žiadost ju do cudzích krajov íst napadla,
 Jej cifry už celé mesto dobre znalo,
 Nuž sa pre jej pýchu nových zažiadalo.
 No, načo to bolo? Príčiny tomu niet,
 Veď pyšné a cifry má plno celý svet.
 Ale ona preca len ústa otvorí
 A k otcovi tieto slová prehovorí!
 „Čože si tak ticho, otec náš, sedíte?
 Či vari zas kamsi do sveta myslíte?“
 A otec odpovie: „Veď vieš, dcéra moja,
 Že kupec na mieste nesmie mať pokoja.
 Strojím sa pres more do cudzej krajiny.

Tam kde prach je zlato, hory rozmaríny.“
 A Lubicu zase: „Už som zunovaná
 V meste tom vždy sedieť, kde som vychovaná;
 Pojdem i ja, otcé, do cudziny s vami;
 Rada sa krom toho vozievam vodami.“
 Otec, čo nezvykol deťom nič odopref,
 Na každú samopaš iba oči zavref,
 Miesto jednej radšej zovie všetky sebou.
 Krásava pristáva. „Jak Milina s tebou?“
 A Milina milá milo tak odpovie:
 „Vďaka otcé, že má ľubosť vaša zovie!
 Nebanovať bych vidieť sveta krásy,
 Ale duch mój dáva inakšie ohlasy;
 Viete, stará Betka, čo ma varovala,
 Na smrť sa v chorobe svojej rozstonala,
 Keď ju ja opustím, kto ozrie sa o ňu?
 A mne srdce káže úlevy dať stonu.“
 A otec: „Nuž sprav si, jako sa ti ľubi.“
 A sestry — tie sa len škŕnily cez zuby.
 Bo nezná pochopiť, kto seba miluje,
 Toho, kto za druhých seba obetuje.
 Prípravy staly sa, hodina odbila,
 A spoločnosť vodám morským sa sverila.
 Dávala sa dlho; Milinka, dávala
 Z brehu, jako tá loď dial a dial plávala:
 Zdala sa jej už len jako húska malá,
 Už sa jej len jako čierna bodka zdala;
 Už zmizla. — Milina nazpak sa obráti,
 Vzdýchla si: „Či zdravá rodina sa vráti?“
 Klaknúc na kolena modlila sa Bohu
 Za pocestných, pri tom za Betku úbohú.

III.

A ti tajdú — tajdú šírym sveta morom,
 Len pri ostrove sa pribijú daktorom,
 Vydýchnu si, sladkej vody si naberú
 A zas tajdú — tajdú vody veslom perú. —
 Dojšli. — Už loď zbožím drahým naplnili
 A plachty zas k vlasti svojej obrátili.
 A zas idú, idú šírym sveta morom,
 Len pri ostrove sa pribijú daktorom,
 Vydýchnu si, sladkej vody si naberú
 A idú dial — idúc vody veslom perú.
 Len ti tu raz začne blískať, hrmeť, práška f
 A loď víchor divý hore dolu pliaskať —
 Pliaskať hore k nebu jako lobdu malú,
 Pliaskať dol v hlbínu. Pre Boh! jak na skalu
 Koráb ten nešťastný vlnenie uderí,
 Nuž na drobnušké ho roztrieska ívery!
 Všetko kričí, zúfa; ten plače, ten hreší;
 Ten narieka, druhý len biedne ho teší;

Ten sa modlí, čo sa nemodlil v živote.
Veď hľa! Boha vzýva slabúch len vo psote!
Ten chce hádzat zbožie, ten kormidelníka;
Naňho vinu skladá, že hrôza veliká.
Ešte sú tu celé všetky jích tri lode —
A kolké zúfanie preca už v nehode!
Razom — hrozný podiv! — blesk na nebi
zplane,

Lode vo zvyš letia, jako tri kane,
K oblakom; zas v prepašť — tu na temä skaly.
Tresk, tresk, tresk! všetky sa radom roztrie-
skaly!

Tam ten ruku dvíha, tam trčí len hlava,
Tam len nohu vidno; ten na brvne pláva,
Tam ten sa zúfale s druhým bije, driape
Za dasku, i ten sa i ten na ňu chápe,
Až mocný slabého tvrdou pästou zrazí
A nádeja najde, ten ktorý zvíťazí;
Tam ten sa na večnosť v hladinu zamorí —
Tak sa so životom zahynutie borí!
A tam čo? Chlap jedon, dve biele osoby
Na tráme brodia sa ponad druhov hroby!!

A Milinu doma strašné sni*) predesia —
„Bože môj! jako tam rodine vedie sa?
Či šťastlive prijdu, či jich zmorí more?
Či jich ešte vidím, či už len tam hore?“
Chodieva modlí sa na smutnú mohylu,
Ktorá jej zakryla tvár materi milú.
Modlí sa za otca, za sestry, za seba;
Modlí sa za všetkých, ktorým pomoc treba.
Mesiac žltne často už, už sa i mračí
A Milina ešte len pri hrobe klačí.
A keď si žiale zo srdca poodklada,
K Betke sa ponáhla zas dievčina mladá.
Stará Betka vzdychá a stoná deň celý,
A dobrá Milinka sediac pri posteli:
„Načo ste ma, vraví, Betka vychovaly?
Veď je svet pre dievča nie hoden pochvaly.

Dievča nemá sily, dievča nemá slávy:
Len pláva a pláva, ale kam sa plaví?
Veď dievča len kvitne, ale nevie komu.
Von musí, — ale kto vyvedie ho z domu?
Kvet krásy oprýchne; a čo dobrá vôľa,
Keď pre pekné skutky dievča nemá poľa?!“
V tom — keď v takých žiaľoch dievča sa
žaluje —

Na pitvorných dverach čosi zahurtuje.
Milka skočí: „Otec môj a moje sestry!
Ďakujem vám dobré, ďakujem vám, vetry!
Ach, čo som sa za vás už strachy namrela,
Že vás asnaď voda tam kdesi požrala.
Podte, sadnite si! — Anka, do kuchyni! —
Čo ste mi doniesli z ďalekej krajiny?

Ale smutný otec, i sestry sú smutné;
Bo jejich svet vzaly sebou vody mutné. —
Za čím tomu, kdo len pre peniaze žije,
Keď peniaze stratí, — za čím srdce bije? —
Dcére otec strašné rozpráva príhody,
Jako všetko zbožie bezdné vzaly vody.
Milina ho teší: „Veď Božia dobrota
I viac nám nechala k potrebám života.“
Tým lakomý otec však sa nepoteší.
„Čert vzal!“ vstane hore, tak divo zahreší.
Nechce zuať, že sa ho prst Boží dotyka
A pred zbožným slovom srdce si zamiká.
A myslí si: „Veď tie cesty ešte stoja,
Po ktorých k bohatstvu prišla noha moja.“ —
Tak to obyčajne s ľudským svetom býva:
Nešťastia sa bojí, podčím naňho žíva,
A keď sa už búrka pomynie ohnivá,
Nuž sa človek nazdá, že sa mu len sníva;
Zabudne na Boha i na zbožné sluby,
Čo hanil v nešťastí, to v šťastí zaľúbi.
Tak kupec klamal zas, na kolko sa dalo;
A bohatstva mu zas vela pribúdalo.
(Pokračovanie nasleduje.)

Modlime sa a bime.

(Z M. Czajkowského.)

(Dokončenie.)

III.

Hradskou cestou k Vasilkovu uháňajú
cvalom jazdci. Kone prskajú, zem duní pod
jích kopytami, a drobulinký prach zmytý ro-
sou frka na všetky strany do výšky.

Ataman mlčí, — o nič sa nepýta.
Kozákovi dosť vedieť, že rodnia zem, že
voľnosť je ohrozená, aby odložil všetko i ja.
šialaný letel ku jej obrane. I tak uháňajú dve
míle; Sahajdačný zastavil koňa, zastavil i Zuj

*) Zvlášť tuto v povesti nesmieme písať a skloňovať sny, ako neživotné; bo sen predstavujú
báje a povesti vždy zosobnený, teda i skloňovanie jeho ide ako životné: sen, mňzp. sni.

Vídať, že bolo za potreby toho víru opojenia, toho rozpálenia krvi, aby rozčúlenosťou smyslov prtlumil rozčúlenosť duše, — lebo oko atamanovo nesype iskry mlunné, a myšlienky vsteklé, názuvivé a roztržité začínajú zrazu sa chladit' i prichodit' do pokojnej kolaji.

Zastavené v tuhom behu kone kráčajú krokom, a boky i prsia pracujú jak kovácke mechy.

Teraz hovor, Zuju, riekol Sahajdačný, jaké nebezpečenstvo hrozí Kozáčine, čo sa deje v Siči?

Zuj pokrčil ramenami, zmraštil mocné čelo i začal takto:

Otče atamane, sotva že si opustil Trechtymirov, rozletela sa povest', že zomrel Konaševič, a Kozáci tajá smrť, aby za dlhý čas mohli sa honosit' jeho slávou i hrozit' vrahom svojim jeho menom: a na celej Ukrajine nik nevedel, kde je náš otec; a mňa nenie to tak ľahko za jazyk potiahnúť. Jako veš sa rozniesla — i keď videli, že Kozáctvo sídené v Kureni vyvolilo Borodka*) za atamana, páni Lachi, čo i dobrí ľudia, udatní v boji, pria-

*) Borodka, človek slabého ducha a chtivý zlata, vyvolený za atamana po zložení toho úradu skrz Konaševiča, — prosredníctvom hetmana polnieho, kniežata Lubomierskeho, začína vstupovať do srozumienia so Zigmundom III., ktorému sľubuje veľmi dopomáhať ku uvádzaniu viery katolíckej na Ukrajinu, — i zapredanie ľudu Kozáckeho v podanstvo. Časté listy odobrané z Krakova i poptulovanie sa Jezovitov po Ukrajine zradily úskočnosť atamanovu. Nektóri zo starešiny, ktorí znajú o úkryte Konaševičovom, utiekajú sa k nemu o radu i o pomoc. — Konaševič bez najmenšieho váhania vyzlieka rúcho mníšske, ide do Kaniova i tam vlastnou rukou zabíja Borodka — a miesto vyhlásenia neposlušnosti i vojny republike Poľskej (jak sa za to malo), vedie tridsaťtisíc Kozákov na pomoc Poliakom ležiacim táborom pod Chocimom; — tam vojsko Kozácke prebivše čaty Tatárov spojuje sa s hufami Poľskými i robí divy udatnosti. Nápad Kozákov na tábor Tatársky bol najhlavnejšou príčinou, že Turci pristali na uzavretie smluvy z každého ohľadu vydatnej pre Poľsku — (vidz: Bantysz Kaminski, Scherer, Lesur). Dejepisci poľskí v tom ohľade sú spravodliví oproti Kozákom. Trudoviny učencých Malorusov university Charokvskej svedčia, že v celej Europe toho času nebolo tak peknej i tak poriadnej

teľskí v pokoji, ale krivo pozerajúce na našu svobodu, začali túžiť po Kozáčine; nový ataman cez škáry hladel, slabo odpieral nápad; kráľ pán, Šved, s líškcacím rozumom, otočený zlými radcami, chytil sa našu čistou vieru prerobil na rímsko-katolíckú, a jak začali pošuškávať do uší starešine, že dla jednoty cirkvi treba je, aby všetci modlili sa „otčenáš“ po latinsky i verili v Pápeža Rímskeho, tak republika ustanovila podporovať úmysel pána kráľa. Javné kroky započat' je nebezpečné i výhodné, — treba je užit' postupu; i ponechalo sa to na pána hetmana polnieho Lubomierskeho; ten jak začal nahovárať Borodka, po dlhých rozhovoroch, dosiahol, čo chcel. Ataman kozácky za zaslúbené vojvodstvo ruské uzavrel zapredať i voľnosť i vieru Kozáčiny. — Vojsko korunné tiahlo pod Chocim proti Bissurmanom; rozkaz prišiel od kráľa i republiky, aby sa kozáctvo spojilo s bratmi Lachmi, a v ten čas, keď by sme mali začať prsami svojimi spoločnú matku, Jezoviti s pomocou pozostatku vojov korunných majú obracať našich na katolíctvo i ničit' našu voľnosť. Borodka stále je zamknutý s vyslancami kráľovskými, i málokedy smie ukázať sa na oči shromaždenej starešiny.

Sahajdučný chytive uchem chytil každé slovo, ani jedného nestratil, a keď pobočník

jazdy i pechoty, jakú mala Kozáčina pod atamanstvom Konaševičovým. — Z tohoto pekného vojska kráľ Zigmund prepustil osemtisíc jazdy, posielajúce ju na pomoc svojmu pokrevnému cisárovi nemeckému. — Jazda Kozácka známa bola vo vojne tritsaťročnej pod menom Lisovčikov; — spisovatelia poľskí odvodzujú počiatok toho pomenovania od dákeho Lisovského, veliteľa, ktorý ju mal viesť; spisovatelia zas ruskí hovoria, že tá jazda pochodila z lesov Smilanských. Záporožci ju zvali Lisovčikami od lesu v jazyku ukrajinskom zoviacého sa lis — a táto domnienka má za sebou pravdu, lebo už ďaleko pozdejšie v opisoch vojen záporožských čítame, že Đorošenko mal jazdu Lisovčikov z okolia Černobyli, poľesia to ukrajinského. — K atamanovi Mazepovi, i ku Konst. Horodenskému, atamanovi Košového Záporožia, ku deliacim to osud s Karolom XII, prišlo dakoľko sto koní Lisovčikov zpod Smily, — z tade sa jasno dokazuje, že Kozáci zvali žoldnierov z okolia lesov — Lisovčikami.

pre
no
dn
ke
vra
den
bly
oce
mo
zra
til
vpa
leti
v h
čer
pop
jast
pos
oni
Kan
bre
ku,
a le
kla
táb
cho
kos
lom
V la
kon
has
sa
z lo
ská
vesu
prel
*)
**)

prestal mlúviť, pokýval hlavou i pohladil dlaňou rukovať meča.

Srdce Zujovo radovalo sa, lebo nie od dneskajšku znal sa s atamanom, i vedel, že keď chytá sa meča, — že to znamená biedu vrahom a česť i slávu kozáčine.

Počalo svať.

Jak cez syto prezerá po nebesách jasnosť dennia, na prsiach atamana pod burkou*) blyští sa kríž srieborný a za pásom pošva ocelová kyndžalu**).

Ústa Sahajdačného odriekajú raňajšiu modlitbu, pobočník žehná sa i bije sa v prsia.

Skončili modlitbu.

Ataman riekol: Modlime sa, vraždime zradcov i bime vrahov našej otčiny, — i zvrátil koňa z cesty v lavo na step, — zo stepu vpadnú do úbočiu, vyskočia pod vrch, znovu letia rovnými pažitami; chvíľu skryjú sa v hustom lese, a potom zjavia sa na planine červené kolpaky, — zastanú, oddychnu si, popasú kone; i berú sa ďalej cestou. Jak jastrab rovne vytknutou čiarou krája povetrie, pospiechajúc na známe miesto koristi, tak oni pomedzi mohyly i dediny ženú sa na Kaniov; tam zbiera sa vojsko kozácke, tam brebýva ataman Borodka.

Dňom i nocou, z tropu do voľného kroku, z voľného kroku do tropu, bežia koniky, a ledva s druhým ránom dosiahli pažite rozkladajúce sa okolo Kaniova.

IV.

Pod mestom, pod Kaniovom rozložil sa tábor kozácky.

V pravo okolo vozov táborových stojí pechota.

Jedni obzerajú a čistia samopaly, kujú kosy; druhí v hrbach jak snopy zalahli polom, obracajúc unavené údy oproti slnku. V lavo jazda ostrí šable, hotoje sedlá, bystré koniky hryzú trávu. Ohniská z polovice vyhaslé blnkotajú slabo i nabelasý dym rozlieha sa planinou a lúče slnka vykradajúce sa z lôžka svojho i hrajú sa jak motýlky; to skákajú po rovnobarevných kolpakoch, to zavesujú sa na stržňach pík, to zahrajú si preletajúcim svetielkom v zavädlej tvári sta-

rého Kozáka, to osvieťa rumenné líce junosa, — a po dráhe z mesta prebehujú sa tlupy jazdy i pechoty.

Ataman usmial sa jak dievča, keď uzrie tanec i slyší hudbu. Kôň uhádol myšlienky pánove, vyzdvihol hore hlavu i zarehotal, — a pobratimné kone stonásobným rehotom privítali príšlého vodca.

Ludia nevedeli, nepredvideli, a kone cítili, že vraný kôň atamanov povedie jich na pole slávy.

Vstúpiac do tábora a vmiešajúc sa medzi tlupy, jazdili tuhým evalom k mestu.

Kozáci hladia, vytrešujú oči, každý sa žehná: to náš otec, náš ataman nebožtik Sahajdačný! Snaď Bôh posielal ho z tam toho sveta na skrotenie pýchy pohanov.

Nejedon pre lepšiu istotu chcel mu do tvári pozreť, ale burka obvinula sa i zakryla obličaj; no zvesť tá jak mlunná iskra preletela táborom.

Jazdci vpadli na námestie, zadržali kone, tam bola shromaždená starešina pred domom nového atamana.

Sahajdačný zosadol z koňa, pokynul rukou Zujovi, aby pozostal, a sám živo kráčal do chyže Borodkovej.

Poznali ho dávní kamaráti i vykřikli: náš otec! náš vodca! — ale ani nestačili ho vidieť, už on vošiel do domu a zavrel dvere za sebou.

I obstupujú do kola Zuja, chytajú ho za ruky, mikajú ho, dopytujú sa.

Treba by bolo pobočníkovi, čoby mal sto jazykov, aby všetkým zadosť učiniť mohol: dosť na tom, že žije ataman, že vrátil sa medzi svoje deti; ale kde pošiel, čo zamýšľa robiť, či mu snaď nebezpečenstvo hrozí? — tiskli sa do domu Borodkovho; a keď dvere sa roztvorily, vyšiel Konaševič.

Jednym znakom ruky utíšil vresk tlupy volajúcej: nech žije Sahajdačný!

Tvár jeho bola spokojná, čelo vyjasnené, v oku ani znaku boja, naruživého rozčulenia, len po pošve ocelovej kyndžalu čierna krev hustými kropajmi ztekala na široké saravary.*)

Zošnal čiapku, poklonil sa do kola i riekol hlasom hromovým ale voľným:

Pánovia, starešina: páni bratia! zanechal

*) Vreňní odev, súkenný plášť.

**) Kyndžal = dýka, meč.

*) Široké kozácke nohavice.

som na chvíľu oltáre Božie, bo nebezpečenstvo hrozilo otcine, vraciam sa medzi vás, abych ho zahnal. Sláva Najvyššiemu! všetko skončilo sa; zradca nežije, viera je nedotknutá, Kozáčina voľná. Ja sa vraciam, a vy páni bratia pristúpte čo najskôr k voľbe nového atamana, bo kráľ i republika vyzýva nás ku obrane spoločnej matky Polskej!

Skončil — a hlučne v meste i v tábore ozvaly sa hlasy: nech žije náš ataman Konaševič! — Sahajdačný! — jako si nás vodil tak i teraz viesť nás budeš, otče, do boja!

A čiapky jak roj vrán dohora vyletely a obzor zatemnily i slnko zakryly.

Nerozmýšľal dlho, neváhal Sahajdačný.

Keď taká vaša vôľa, páni bratia, nech i tak bude. Teraz pospiechajme skladať dieky u nôh Najvyššieho, a o dve hodiny dáme sa na pochod.

V okamžení jakby ze zeme vyrástol oltár naprosred pažití, kňaz slúžil sv. omšu, a Kozáčstvo v šíkoch postavené s odkrytými hlavami poslúchalo služby Božie. — I začali spievať na slávu Všemohúceho a povetrie otriaslo sa pobožnými spevami — a keď ataman ľúbal kríž svätý, podaný mu kňazom, obrátil sa a vyriekol tieto slová: Páni bratia! pamätajte na večné časy: modlime sa, vraždime zradcov, a bíme vrahov našej zeme! A teraz v mene Božom spojme sa s bratmi Lachmi i tlčme Bissurmanov.

Vojsko vytiahlo sa v dlhom šíku po ceste, popredku Kyška vedie oddiely jazdy Záporožskej, pod nimi svíjajú sa koníky jako plže, na ramenách junákov plávajú piky jak vreholky mladého lesa vetrom pohybované, pri bokách krivé šable, a pri sedlach pripevnené tahané ručnice; — ďalej čaty pechoty jak štetina vypínaly kosy svoje a po bokoch točia sa škripajúce vozy, — za nimi registratové pluky a naposledy Šimon Pereviezka s hraničiarskou jazdou zatvára pochod.

V prosriedku kôň sivý i silný i veľký ubieha pod pánom Chorazom. Koruhev rozpiata na malinovom poli bliští sa so srieborným Kozákom, ktorý má pozdvihnutý k úderu meč nad hlavou; popri ňom z jednej strany turecký zástavník zametá povetrie bunčokom*), z druhej jazdí pán pisár s ko-

ženým vreckom i pečatou pri boku. A ataman behá v lavo i v pravo, do prosriedku i na zadok vojov, jastrí okom, víta dávnych kamarátov a vraný koník jeho jakby vedel, koho nesie, zjazil hrivu, drží do výšky chvost, kopytom hrabe jakby nečo cítil a tušil, ohňom z oka striela, nozdrami prská. —

Horami, dolami bere sa vojsko — a v Kaniove ešte sa radí starešina i posliela poslov svojich ku Zadniepranským plukom, aby pilne strážily hranice od Tatárčizny.

Tak kázal pán ataman, a jeho vôľa je svätá.

V komate atamanovej tvárou ku zemi obrátenou vála sa trup Borodky na dlážke, pri ňom krev spečená i listy kráľa i hetmana roztrášené sem a tam, — javné dôkazy zrady.

Nik nežialil nad osudom zradcovým, nik nepomodlil sa „otčenaš“ za jeho dušu; jak psa vsteklého vyvliekli ho za nohy na pole, ku žradlu vlkom i vranám.

V.

Vífazstvo usmieva sa Lachom i Kozákom jak matka prvorodeného dieťaťa.

Jako búrka padá porážka za porážkou na Bissurmanov.

Už otupily sa hroty pik kozáckych i ostrie mečov poľských v tele nevercov; — bohatej koristi hrbami nashromáždeno je v tábore, a preca teskný smútok javí sa na tvárach bohatierov kresťanských.

Ticho šopakajú, tekave pozerajú i hromadne obstupujú tábor hetmanský.

Tam pod šiatrom, na prosriedku, na smrtelnej posteli, leží šedivý starec, v oku omŕdlenom ťažkou chorobou časom to ešte zabliskne jak preletný zjav — iskra dávneho zápalu. Tvár jeho je bladá, vychudlá tak, že len kosti trčia; z úst krev zmizla, a dlhá brada jak kúdel lanu vybieleného splýva po sňaznej perine. U hlavy jeho visí velitelská berla a u nôh karabela*).

To veľký hetman Chodkievič! zkrititel Švedov, postrach Moskvy. To muž účinnivý bohatierstvom, múdry radou.

Kolo lôžka so založenými na kríž rukami, stojí hetman poľný Lubomirský, Kazanovský a niekoľko pohlavárov poľských a li-

*) bunčok, zástava turecká, koňský chvost.

*) Karabela, krivá šabla.

tevských. Jak na dúhu upreli zrak svoj na tvár veľkého hetmana. On nič nemlúvil, len zdával sa kedy tedy nekoého hľadať okom.

Nejaký čas trvala tá nemá, ale velamluvná srdcu scéna; i rozhalilo sa plátno, i vošiel Konaševič burkou odiaty. Ešte teplá krev pohanská valne ztekala po šable, a strapce dosekaného ostrím vrahov odevu svedčia, že z krvavej zábavy vracia sa ataman kozácky.

Umierajúci hetman vyjasnil čelo, z ľahka sa usmieva, vystrel ruku ku Sahajdačnému, slabo ustískal drsnú dlaň, i riekol trasúcim sa hlasom:

Pokým sú spolu Lach, Kozák, Litvin, dotiaľ sme veľkí i silní.

I siahol druhou rukou po berle, podal ju Eubomirskému, obrátil sa i skončil.

Horká slza zaligotala sa v oku srdaného Kozáka, rýchlo vyšiel zo šiatru, dopadol koňa, zavolať na šiky vojnóv, i jak búrka a zuriaci príval, rútil sa na tábor Bisurmanský.

A vtedy keď Lachovia vzdávali posledniu úctu veľkému svojmu vodcovi, Kozáctvo miesto piesne pohrabnej vykrikovalo: Sláva Bohu! kol, sekaj vraha! . . . bo tým obyčajom mysleli najhodnejšie úctiť pamiatku umretého hetmana.

Jak para rozprchli sa harcovníci tureckí pred jazdou záporožskou.

Nové zástupy vyšly z tábora i znovu — húfom vávaly sa na zem pod lesom pík kozáckych, a turbány pokryly zem jak v máji mak pestrokvietnaté pole. Preskočili prvé priekopy i rovy stepové koníky, a krev jak kaluže rozliateho blata člapotala pod jích kopytami. Sekali a bodali na hřby telá ľudské i koňské. Za jazdcami vpadly voje pechoty sekajúce a vraždiac, čo ešte ostalo pri živote.

Vezír pluval žľe od zlosti, hrýzol peny, jak vstrekli hnal sa s palošom na utiekajúcich.

Marné zúrenie, marné usilovanie sa, — jak rozvsteklenej rieky beh nemôže prekazif násyp z prúfa, tak utekajúceho žoldnierstva prúd nemôže vodca zastaviť. Už celé to veľikánske vojsko poberalo sa k úteku, keď tmy nočné prikryli jich svojim plášťom pred záhubou, i učinily koniec zatve kozáckej.

Unavení vraždením, ale nenasýtení ešte

do sýtosti, vracali sa do tábora s atamanom junáci.

Ataman odriekával „otčenáš“ — a junáci nôtli si piesenky.

Druhého dňa ráno vyslaní bašovia vezírom, otočení skvelým komonstvom nesúcim bohaté dary, prišli prosiť o pokoj.

Hetman poľny privolil, nakladajúc korisťné podmienky. Pozdvihla sa česť i Poľska, a Atamančizna tešila sa, že mohla sa pričiniť v práci za slávu spoločnej matky.

Vzdávané sú dieky Bohu za šťastlivú vojnu, sobraný je tábor, a preplaviac sa cez Prut, odobrali sa Lachovia vpravo vezúc telo hetmana prikryté umrlčím rúchom. Kozáci išli vpravo s vozami, ktoré byly bohatou korisťou až do neba nakopené. A kadekoľvek tiahli, matka pýta sa na syna, nevesta plieska dlanami, dievča černoooké očima žmurká, — a junák popráva sa na koni i vykrukuje si fúzy. A kde zastáli, stavec dopytuje sa o boji, o harci i rozpráva o svojich. Rodičia vítajú deti, muža žena, a Záporožca iba milienka. Rodina padlých so slzavým okom ale s dumným čelom poslúcha piesne nôténé na česť zahynutých bratov v boji.

Zlato i srebro donesené skladajú ku ozdobe kostolov; v hodbavné dary strojá nevesty — a zbraň i ohnivú koníky vedú do domu.

I s takou veselostou, s takou radosťou a niekedy s bólnym ale krátkym smútkom — tiahli z dedinôčky do dedinôčky, od mestočka do mestočka až do Trechtymirova.

V tom sídelnom meste, ktoré dal kráľ Štefan Kozákom na zapečatenie večného pobratimstva s Poľskom, rozviazaly sa čaty, a keď si odýchly, do dobrej vôle besedujúce tri dni a tri noci, ataman svolal radu starších dňa štvrtého.

S krížom na psiach, kyndžalom za pásom a šablou pri boku, po odpravenej službe Božej, zastal si doprosred shromazdených i riekol:

Páni moji, starešina! páni bratia! Čo ľudom to ľudom, a čo Bohu, to náleží Bobu. Bisurman skryl sa za Dunaj. Poľská je veľká i celá, Kozáčizna oslávila sa veľkou slávou i na dlhé časy nový sväzok pobratimstva uzavrel sa s Lachmi. Bôh dal, že to stalo sa pod mojim atamanstvom: teraz skladám

bunčuk*) v ruky vaše, oddajte ho hodného pestúnovi — a sám idem v tichú samotu slúžiť Predvečnému.

Ani prosby starešiny, ani volanie bratov nesvrátili vyrieknutý jeho úmysel.

I poželnal tak ťažko zarmútené Kozáctvo, jak keďby boli prehrali na vojne.

Nekolko slov potichu hovoril so Zujom, tak že nik nepočul len tie slová:

Jak bude treba, uvidíme sa.

Sadol na vranika i vyšiel z mesta.

I ataman smutne dumal i koník kloniac k zemi hlavu smutne stúpál.

V Kyjove, vo veľkom tom meste, hučia zvony.

Lud shromažďuje sa po kostoloch.

Kňazi slúžia omšu, mníši spievajú na slávu Všemohúceho, a medzi nimi, tajomný Černiec.

*) Veliteľská berla.

Kde bol? . . . zkade sa vracia? dopytujú sa medzi sebou bratia mníši.

Tak je smutný, tak zadumený jak predtým, len časom v zápale rozpomienky, hovorí hlasno, preriekne:

Modlime sa, držme sa s Lachmi, vraždime zradcov, a bime vrahov našej zeme.

Pýtajú sa mníši, myslia, hádajú, i — nič nevedia*).

Podal *Sytniansky*.

*) Opustenie atamanstva Konaševičom i jeho návrat k Černcom dejepisne sa dosvedčuje. Nezadlho v samote tej zomrel. — Kozáci tak hlboko boli dojatí jeho oddialením sa, že za dva roky nevolili si atamana; starešina sama riadila Kozáčinu, a vyslúč vojско na výpravu tatárske vatažkov (podatamanov) mu vyznačila. Po dvoch rokoch stal sa atamanom Jaroš. Na obidvoch Ukrajinách z pravého i z ľavého brehu Dniepru, na Záporoží oplakávala Kozáčina smrť Konaševiča, jak smrť otca. — a dodnes v piesňach, povestiach a rozpomienkach ľudu zavznieva meno Sahajdačného.

Povolanie štátu ohľadom národnej výchovy.

Sdeluje Pavel Hečko.

(Dokončenie.)

Nie len povinnosť teda, ale i pravá múdrosť a opaternosť viaže k tomu štát, aby o dobré všetkých svojich národov jednako úsilne pečoval, menovite ale o podnikú všetkého národného dobra, o pravdivú a dokonalú národnú výchovu, ktorá sa nesmie a nemôže diať cudzím duchom a cudzou rečou ale jeho národným duchom a národnou rečou*).

*) „Každá národnosť má právo i keď nenie politická, aby jej vláda podala prosriedky ku vzdelaniu a vychovávaní detí. Keby bolo v krajine tristo gymnasií, a keby jich bolo i toľko, žeby sme vždy na šesť mil cesty gymnasiium našli: preca neučí-li sa na gymnasiium tou rečou, v jakéj v tom kraji hovoria, bude vzdelanie mládeže veľmi ťažkým . . . A to platí tiež o národnosťach. Chceme-li jich nútiť, aby dali svoje deti, ktoré maďarsky neznajú, alebo málo znajú — bo v národných školách sa učily vo svojej národnej reči — v maďarskej reči študovať, učiníme pokrok pa-

Aby sme ale pravdivosť tohoto nášho tvrdenia dokázali, vidzme pochop štátu, jako on z jeho prirodzenej a životnej povahy, bez všetkej falošnej doktrinerie čerpaný byť môže.

Odpovedzme si teda na otázku: čo je štát?

„Štát je živý organismus buďto jedného národa, alebo viac národov na istom území

triených mladíkov na gymnasiach tých nemožným, rodičia budú na nich zadarmo vyhadzovať peniaze a deti sa budú zbytočne o čas okrádať. Vôbec, chceme-li národnosti získať, nesmieme jich násilne maďarisovať, ale musíme jim uhorské pomery urobiť príjemnými. Bo dve veci mám pred očami, chcieť jich vyplieniť, bolo by bezbožné barbarstvo i vtedy, keby i neboli tak početní, ale že sú početní. je to i nemožným jich zničiť.“ Tieto krásne, z každého slovenského srdca kypiace sa slová v záujme národnej výchovy povedané boli v krajskom sneme dňa 23. januára b. r. slavným

v pevnú a nerozlučnú jednotu spojených určený k tomu, aby národ pre seba šťastne žil, svoj svet si tvoril a na iné plemená von z oboru jeho žijúce, blahodarne pôsobiť mohol; v ňomž či ten jedon plemenný a politický národ, a či viac plemenných národov v jedon politický sväzok slúčených, svoju bytnosť, bezpečnosť, svoj život, telesný a duševný rozvoj, svoj dobrobyt, svoju moc i svoj slávoživot pojiť hľadí kroz múdre sriadenie, dobré a spravodlivé zákony, výborné školstvo, svobodnú cirkev a výtečnú o všetko otcovskou zaujatou pečujúcu národnú vládu.“

Telo štátu, je tu národ na území, ktoré svojou vlasťou menuje prebývajúci, s nim stotožnený, a dušou štátu je idea a cieľ výše podotknutý, telo to obživujúci, aby v organizme tomto mravnia osobnosť národa svoj život rozvíjať a svojho blaha v ňom dochádzať mohla. K uskutočneniu tejto ideí a k dosaženiu tohoto cieľa, slúžia zákony, panovníkom a zastupiteľstvom veškerého — národa na sneme donášané, alebo radou panovníkovou všestranne sostavenou vypracované, a vládou jako hlavou organizmu tohoto v platnosť uvádzané. V štáte teda, v ňomž viacej národov jestvuje, nemôže byť ani reči o jednom výlučne národe, ktorý by sa s organizmom týmto jedine stotožňovať mohol, — a ponevác je vláda iba hlavou toho organizmu, nemôže sa za dušu samého štátu pokladať, ale dušou štátu je tá istá idea a ten istý cieľ jak politický (nie len jedon plemenný ale všetky plemená, a tak súhrnkový národ obsahujúci) národ, tak i jeho vládu obživujúci, (mravnia osobnosť národa, s mravným cieľom svojej vlády identická), totiž, aby mravnia osoba národa svoj národný život si na vždy pojiť, dokonale sa rozvíť, a blaha a slávy svojej dôjsť mohla!

Z tohoto prirodzeného, nie doktrinár-

štátnikom F. Deákom. Jak z pravice tak i z ľavice ozvaly sa početné hlasy úľuby a pochvaly. Nás úprimná reč táto prekvapila. A či div? Terajšia vládna väčšina považuje Deáka za svojho vodcu, osvojovať si zvykla vozdy jeho náhľady — a čo činí sa s nami, národom to vyše trojmillionovým v oči týmto zásadám Deákovým? B. Bystrica, B. Štiavnica, Levoča, Prievidza, Trenčín, Žilina, atď. atď. majú maďarské gymnasia. Pod Bachom mali sme

skeho, ani nie silou mocou dla ľubovôle vustružlikovaného a splátaného pochopu už prirodzene vyplýva, že pravý pochop štátu nenie ten starý feudálny z výboja povstalý, výbojom zrastajúci, len zbrannú moc pestujúci a vliv a panstvo iba tým pojiťujúci, ktorí zbraňou obratne zachodiť a ňou víťazne bojovať umejú: ale on je pochop na kresťanskom živote zbudovaný, nimi obživovaný, a taktu principu národnému slúžiť majúci. Preto za našich časov vyzliecť sa musí štát zo svojich dávnych feudálnych ideí a prijať živý kresťanský princip národnosti, aby či jedon jediný národ, ktorý ho utvoril a ho obýva, a či viac národov, ktorí ho spolu zorganizovali a v ňom svoj život, svoje blaho a svoju slávu pojiť chcjú, najšli v ňom verný orgán svojho národno-politického života, lebo za našich časov pred súdom božskou pravdou osvieteného rozumu, a pred výrokom srdca spravodlivosťou a ľudskosťou ušľachteného, žiadon na svete výboj nedáva právo národu nad národom panovať, alebo štát kresťanskému principu všestrannej spravodlivosti verný, znepokojovať!

Celistvosť štátu nezáleží len v celistvosti územia pod jednu panovnícku berlu prislúchajúceho, ale i z celistvosti národa ho obývajúceho alebo zo súhrnu národov od jakživa na ňom usadlých, ponevác organizmus štátu iba jedon byť môže. Avšak práve preto a že v prípade viacero národov, to jedno štátne územie podľa národov ho obývajúcich či na severe a či na poludní, či na východe a či na západe, alebo v ktorejkoľvek slnca strane osadených, prirodzene na viac oddielných národných území sa delí: majú tieto oddielne územia s národami jejich, čo živé čiastky jednej celistvosti stále rešpektované, a jim národno-správne obvody priznané byť.

aspoň sedem slovenských gymnasií, — teraz, keď sa v „svobodnom Uhorsku“ tak krásne reči v sneme držia, jakú povedal „mudrc vlasti“, — nemáme ani jedinkého slovenského gymnasia! Čo na to rieknú budúce stolaťia, čo na to rieknú dejepis, tento prísny sudca?! . . . Bratia Maďari, dajte nám čo nám po práve Božom a ľudskom patrí, dajte nám národné, vzdelanostné ústavy — a potomkovia vaši budú hrdí na vás, bo Uhorsko bude vzdelané, bude veľké!
Red.

aby týmto spôsobom, či v administrácii, či v prisluhovaní práva, či v zastúpení svojom na sneme a či v organisovaní národných škôl, žiadnej krivdy nezakúsili. Z tohoto nasleduje, že nie ten národ hreší proti celistvosti štátu, ktorý pod túže berlu a korunu vždy patríť chcejúci, sebe samosprávny politický a národno- výchovateľský okres žiada: ale hreší proti nej ten národ, ktorý obývajúc len istú časť krajiny, chce za celú krajinu považovaný byť, a súc čo do počtu o veľa menší od súhrnu ostatných národov, sám jediný si pripisuje meno a právo národa, jakoby tie ostatné časti krajiny neboly vlastníctvom ale len želiarskym údelom obyvateľov svojich a jakoby tieto ostatné národy nemaly v štáte skutočné právo národnosti svojej.

Celistvosť územia a súhrnu národov, čo živého organizmu teda zachovaná byť majúc, musí sa to po slúčení v jednotu jednotlivých častok tým činom stať, že len všetky územia do vedna spojené, v častiach i v celku representované, slujú celou vlastou, a len všetky národy po častiach i celku do vedna vzaté, menujú sa jedon politický národ, jehož oddielne časti zosobna vzaté jednaké právo požívajú, alebo vo všetkom sú si rovné, aby sa nemohlo povedať, len jedon na pr. maďarský národ má právo svojej reči pri správe, pri súde a vo štátnych školách, ale také právo má i národ slovenský, rusínsky, srbský, chorvatský, nemecký, a rumunský. Jahnáhle jedna časťka nad celkom panuje, jedna časť územia viacej dobrodeniami obsýpaná býva nežli druhá, jedon národ požíva zvláštne privilegie a predpráva, a druhý len v rúchu a v reči tam toho dačo platí, teda jeho národnia osobnosť sa nešetří, jeho dobrobyt, blaho, osveta a vzdelanosť sa tak špeciálne a skvele nenapomáha, mrtvejú a hynú tie ostatné časti územové a národnie, a štát mdleje a klesá až vychradne: lebo čo duch pravdy a spravodlivosti neobživuje, to žiadon vládnny rozkaz k čulejšiemu životu neskríesi, neso silní a ku kvetu a úrodnosti neprivedie.

Štát teda čo živý organismus národa alebo súhrnu v jedon politický sväzok spojených národov, nechcejúc na úkor viac národov len jednomu slúžiť a tak proti svojmu cieľu jednať, svoj život a svoju budúcnosť v nebezpečenstvo uvádzat a tak proti sebe

hrešiť: má sa chopiť toho svätého Bohom a národami jemu vyznačeného povolania, život a ciele všetkých svojich národov jednako alebo rovnou mierou napomáhať, a preto reč jejich všade, kde náleží pestovať, školy jim zakladať a udrzovať, literárne ústavy jejich pomerne podporovať, slovom dobrobyt, osvetu a vzdelanosť jejich všetkými možnými prosriedkami šíriť. Lebo celok sa len tak zmôže, keď sa častky zmôžu, budeli po jednotlivých častiach všetko v kvete, bude i celistvá zem a vlast kvitnúť, a všemožuce svojou láskou a vernosťou vlastenectvo nezapáli ináč srdcia, a duše, jako keď sa to stane skutočnou pravdou, že v tejto vlasti je jedon národ celkom rovný druhému národu, že tu nepanuje jedon, ale panujú všetci, jako ústavou svobodnou nadaní, a jako podľa svojho národného dôstoja žijúci!

Potiahnúc toto, čo sme posial o povolání štátu ohľadom národnej výchovy vóbec povedali, na náš uhorský štát a poťažne na našu drahú vlasť, s boľastou vyznať musíme, že u nás o národnú výchovu uhorských, ináč vlasti svojej vždy verne oddaných národov, výjmcie elementárne školy (kam tiež vedla možnosti radi maďarčinu uvádzajú) naskrze nebolo postarano, kdežto maďarský národ nie len na svojom špeciálnom území, hojne je opatrený všelikými vzdelávacími ústavami na štátne útraty, ale maďarský mladík, hoc na ktorej štátnej škole v krajine, a tak i medzi nami Slovákmí tak jako doma prosriedkom svojej reči študovať môže, tým sa teda len to dokazuje, že čo je u nás štátne, je všetko maďarské, a preto my z najvätsích dobrodiní štátu, totiž z hojnosti a z primeranosti ústavov vychovávacích na skrze sa tešiť nemôžeme. Tá okolnosť, že na takýchto školách reč patričného národa podľa okresu a obvodu národného, bez všetkej obligátnosti mluvnicky sa prednáša od takých učbárov, čo reč tú ani dokonále nezaujú*), tu ani do povahy príjsť nemôže, lebo je to iba dar milosti, a to prichatrný! —

Způsob, ktorým štát národnú výchovu

*) Mnohí znať nechcejú, čo najme o mnohých patroch Fiaristoch platí, o ktorých sa nedávno istý známy magnát pred nami vyslovil, že len preto trpení sú, že vedia dobre maďarisovať.

Redakcia.

sv
je
ry
de
dá
vš
re
sri
sti
by
ma
čo
mo
má
var
kt
tre
sa
dob
bud
šan
kol
aby
čov
dar
vlar
a g
zyk
i čo
nech
svoj
učili
telsl
vlast
mií
však
tarel
podl
spiev
ty a
k te
všeo
pomá
najm
lúčen
že u
toho
jest.
tov, j

*)

sväte šetriť a všetkými silami napomáhať má, je nasledujúci: vo všetkých školách, do ktorých len vliv štátu siaha, a preto v školách dedinských, mešťanských, reálnych, hospodárskych, v gymnasiách a lyceach, nado všetko ale v semeniskách učiteľských, panujú reč materinská čo reč vyučovacia, jejž prosiedkom jedine všetky nauky, vedy, známosti, umenia a jazyky prednášané a sdelované byť majú, aby žiaden národ vo svojej výchove majorisovaný a utláčený nebol, následkom čoho každý národ na sústavu svojej výchovy mocou svojej svobodnej samosprávy vlivať má. Nie len štátom pozakladané a vydržované školy a vychovávacie ústavy, ale i tie, ktoré vierovyznanské sú, majú v páde potreby pomoc od štátu prijímať, menovite čo sa polepsenia chatrného platu učiteľov, a nadobytia učebných prosriedkov týče. Krajina budíž na tolko školských dištriktov (v miešaných okresoch na tolko obvodov) podelená, kolko oddielných národov v krajine prebýva, aby žiaden národ nútený nebol, cudziu vyučovaciu reč užívať. Proti vyučovaniu i maďarskému jazyku na školách mešťanských viac triedových, potom na školách reálnych a gymnasiálnych nič nemáme, keďže ten jazyk pre nás diplomatický jest, a my sa jemu i čo krajinskému, priúčať chceme, ale to isté nech platí i o Maďaroch, aby sa oní jazyku svojich občanských bratov, menovite susedov, učili, ponevác to požaduje rovnosť, a priateľský pomer medzi synami jednej matky, vlasti. Kolko národov v štáte, tolko akademii a universít má byť pre nich založeno, však sú všetci rovnakí občania, všetci jednaké tarchy snášajú, i k účelom vychovávacim podľa majetku a počtu svojho jednako prispievajú, v jednej miere svetla literárnej osvety a mravnej vzdelanosti potrebujú, a dojdúc k tejto, tým mohútnejšie a požehnanejšie všeobecnú osvetu a vzdelanosť vo vlasti napomáhať budú. Z tohoto dobrodenia ani ten najmenší, len statisíce počítujúci národ vylúčený byť nemá. *) Samo sebou sa rozumie, že učbári týchto učilišť majú byť mužovia toho národa, pre ktorých učilište založeno jest. A ponevác akademie ohľadom predmetov, jimž tam vyučujú rozdielne byť zvykly,

na pr. akademia právnická, akademia prírodných vied, akademia historická a akademia krásneho umenia, budtež i tieto akademie pre každý národ osobytne na štátne útraty pozakladané a vydržované. Nech sa v ohlade tomto nikdy neužíva tej výhovorky, že daktorý národ nemá ešte vedecky vypracovaných alebo výške vedy zodpovedajúcich učebných kníh; universitní a akademickí učbári musia na tolko vo vede svojej zbehlými byť, že učebné knihy pre svojich poslucháčov vypracujú. Učiteľské seminária predovším sta kus chleba potrebné, v hojnóm počte pre každý národ založené a čo najdokonalejšie sriadené i všetkými učebnými prosriedkami opatrené budte. Aby ale takéto seminária i povolaniu svojmu sväte zodpovedajúcich učbárov získaly, pre týchto zvláštny paedagogický ústav (paedagogium) založený buď, ktorý k universite národnej pripojiť možno. Učené literárne spolky či účelu všeobecného a či účelu zvláštného, budtež každým národom svobodne zakladané, a štátom rovnou mierou s maďarskými spoločnosťami podporované. To isté platí i o hospodárskych, priemyselných a kúpeckých ústavoch a spolkoch. Kde viac národov jestvuje, jako u nás, tam žiaden krajinský, pre všetkých založený ústav, nenosiž meno daktorého z osobytných národov, ale vždy len meno ústavu krajinského, na pr.: krajinský učený spolok, krajinské museum, a chovajtež v sebe národné odbory, pre každý národ vo vlasti tejto obydlený!

Tu sa nám však snadno nadmietne, pekná vec, ale zkadiaľ tolké školy, ústavy a spolky vydržovať a napomáhať? My by sme tu lahko dobrou radou poslúžili, ale žiadať by sme museli buďto zrušenie, buďto ale zníženie takých výloh, ktoré snem povolil, a tu by nám rečeno bolo, že búrime proti ustavizňám zákonným, čoho práve vyvarovať sa chceme!*)

A ponevác i politické, náučné, zábavné a vedecké časopisy valne napomáhajú osvetu a vzdelanosť národu, buď všeliká kaucia, budtež i kolky na ne zrušené, ktoré i tak každý štát nepožaduje, a ktorý malý hmotný úžitok prinášajú štátu, kdežto jejich duševní

*) A keď môže Švajciarsko mať tolké vzdelanostné, svetochýrne ústavy, kde niet temer ani tolko obyvateľov, čo je nás Slovákov?

*) Srovnaj reč F. Deákovu.

prospech, môže byť nesmierný! A keby ešte nebolo stíhania pravotami!

Tak horlivé, veľkodušné a mohútne podporovanie národnej výchovy zo strany štátu pre všetky vlast obývajúce národy, je svätým najkrajším a najpožehnanajším povoláním vlády, lebo nič na svete sa tak dobre nedarí a neodplacuje, ako práve takéto spravodlivé a láskavé zaobchodenie so všetkými národami vlasti, ktoré náležite vychované duševne a mravne stále dvíhané, vlasti svojej konečnou vďakou zaviazané ostanú, i budú tejto svobody, bezpečnosť, dobrobyt, rozkvet, blaho, česť a slávu na veky zaručovať. A preto prešastný ten štát, ktorý o dokonálu výchovu svojich národov svedomite všetmi v moci jeho ležiacimi prosriedkami pečuje. Hľa malé Švajciarsko pre jeho dobre, národné

vychovaný ľud, nikto jeho samostatnosti nepozbaví, a svobodné k všetkým národom rovné spravodlivé severo-amerikánske obce, nikto z jejich svobody nevyzlečie, tak aj Uhorsko bude po pri národnej rovnoprávnosti na šťastné!

O takúto výchovu kroz národné všeho druhu školy učiteľské semeniska, paedagogia, akademie, university, literárne spolky a časopisnú literatúru, musíme sa my Slováci všetmi zákonnými cestami úsilne domáhať, lebo pokiaľ jich nebudeme mať, nebudeme vedecky a umelecky vzdelaným národom, neučiníme ani duševného a mravného, ale ani hmotného v živote pokroku, nerozvíjeme svojho genia a svoj národný charakter, a bez tohoto všeho nepoistíme ani svoje národné jestvovanie!

Lubosť na cmiteri.*)

Čo to tam za deva v noci
Po cmiteri chodí?
A len hľadá, a len sľedi,
A obzerá hroby.

Jedným čarovným prútikom
Na hrob poklopkáva!
„Čože robí môj mileneč,
Keď hore nestáva?

Padol si za domovinu
V ukrutočnom boji,
A mňa nechals' . . . ach! kto mi môj
Ťažký žiaľ ukojí?

Nespi, nespi, môj mileny
V tejto jasnej noci!
K tebe, k tebe ma dovedly
Lásky tajné moci.“

V tom sa pukne vo dne poly
Ten hrob uderený,
A z neho hrdo vystúpi
Junák ozbrojený.

Karabínok z pleca zloží,
A šablu odpáše:
„Duša moja! žijú ešte
Verné sľuby naše?

Keď si milý s milou sedí,
City lásky kojí,
Karabínok, pištol, šabla
Nech sú na pokoji.

Nech tak ležia tie krvavé,
Tie nástroje boja,
Lebo láska nenávidí
Vraždu, duša moja!“

Sedia sedia na tom hrobe
V lubeznom objatí,
A nad nimi Kristus Ježiš
Na kríži rozpätý.

Mesiac v otupnej tichosti
Tiahne poza chmáry,
Kuká na nich ukradomky,
Časom jich oziari.

*) Cmíter, cinterín od cnieť; cnie sa mi, to jest: otupno mi; odtiaľ clivé (čang, öd). Koreň je č, to sypenie, zunenie, šustanie v ušach v hlbokoj tichosti. Cmíter tedy znamená, pusté, clivé, otupné miesto. Lepšie je toto slovo: cmíter, nežli to nevýznamé hrbítoť od hrb, hrba, hrob.

Ti, čo jich v noci v cimiteri
Na hrobe vídajú,
Vravia: bars sa lúbiť musia.
Keď sa tam schádzajú.

Oj! už sa viac nezjavujú
Tam tie jích podoby,
Lebo na miesto jedného
Vidno už — dva hroby.
Jak. Graichmann.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Z Kysáču, začiatkom r. 1872. Dňa 15. nov. 1871 r. uplynulo dvesto rokov od tej prejamätnej doby, jako výtečný slovanský vedomec, chýrečný paedagog, veliký muž v utrpení, pravý ľudomil, posledný biskup jednoty bratskej, — Ján Amos Komenský*) v osemdesiatom roku života svojho vysvobodený bol v Amsterodame z Labyrintu sveta tohto.

Bratia Češi pospiechali do bratskej Moravy — a slávil slavnú slávu Slovana slavného J. A. Komenského.

My Slováci v Báčke, povzbudení rodobnými učiteľmi, najme redaktorom písaného nášeho školského časopisu, „Priateľ školy“ menovaného, statným to Karolom M. Lehotským, — uzavreli sme s milým odobrením

*) Ján Amos Komenský narodil sa v Uh. Brode na Morave. Rodičia jeho priznávali sa k jednote Českých Bratov. V útlom veku svojom stal sa sirotou i daný bol poručníkom do výchovy. Že vychovávanie to skvelé nebolo, môžeme si myslieť; lebo len v šesnástom roku vstúpil do latinských škôl. R. 1610 odobral sa do Herbronu, odkiaľ r. 1612 na Heidelberskú universitu prešiel. I cestoval do Holandska navštíviac mesto Amsterdam, ktoré prijalo ho i neškôr v časoch trudných do svojho lona. Na ústavoch i cestách týchto poznal, čím hreší sa proti pravidlám rozumnej výchovy; i neprestal rozmýšľať, jakoby tomuto zlu odpomôcť mohol. Keď mal 22 rokov, vrátil sa do svojej otčiny i povolaný bol Karolom zo Žerotína do mesta Přerova, kde mu sverené bolo vyučovanie bratskej mládeže. Tu začal svoje opravy na poli výchovy. O dva roky stal sa kazateľom jednoty bratskej. R. 1618 povolaný je do Fuldeku zakazateľa u správcu školy. Tu prežil najšťastnejšie dni života svojho: — no tu nastala i doba jeho prenasledovania. Bitka na Bielej Hore r. 1620, dňa 8. nov. svedená, uvalila na celý český národ hrozné nešťastie. Ferdinand II. povolal španielske pomocné vojsko, a toto vtrhlo na Moravu i vyhubilo mesto Fuldek. Tu ztratil Komenský všetko svoje imanie, knihy, rukopisy, áno i svoju manželku a dve dietky. Komenský ušiel k svojmu dobrodincovi Karolovi zo Žerotína, ktorý súc kráľovi verný požíval jakú takú svobodu; i našiel v Brandýse nad Orlicou žiadaného útulku. „Labyrint světa a ráj srdce“ toto výtečné v svojom obore dielo, zpatrilo tu r.

1623 svetlo života. R. 1625 napísal Komenský druhé české dielo „Hlubinu bezpečnosti.“ a síce v skryšach brál, kam utiecť musel od Žerotína. R. 1627 začal Komenský rozmýšľať o písaní slavnej „Didaktyky.“ zdržujúc sa v Krkonošiech na statkách J. Sádovského zo Sloupna. R. 1627 vydal Ferdinand nový rozkaz, i vypovedal všetkých Bratrov z vlasti. Komenský utiekol do Lešna v Polsku, kde bol i so súdruhmi svojimi vľudne prijatý. Tu ujal sa správy gymnasia, i dokončil svoju svetochýrnu „Didaktiku.“ R. 1631 obsadili Sasi Prahu a Bratři vrátili sa do vlasti; — ale len na krátku udržali sa, lebo 15. mája roku 1631 odňal Valdštýn Sasom Prahu, i vyhnal jich opäť z vlasti. V Lešne napísal r. 1638 knihu proti M. Schefferovi, že Kristus Pán vlastnou svojou mocou z mrtvých vstál a a „Cvičení se v pobožnosti;“ sem padá i jeho „Fysika.“ R. 1637 vydal Samuel Hartlib v Oxforde a r. 1639 v Londýne dielo Komenského „Pansophiae prodromus“ menované. Spisom týmto roznieť sa láska ku štúdiám didaktickým po celej Europe. R. 1638 povolaný bol Komenský do Švedska, aby tamojšie školy dľa svojho náhľadu usporiadal, čo on hneď neprijal. R. 1641 prišiel do Londýna. Vec jeho nenašla v Anglicku úrodnej púdy, i odobral sa na vyzvanie Ludovita z Gree do Švédska. Tu bol vľudne prijatý, i obznámil sám kancelára „Oxenstiernu a Jana Skytu, kancelára university upsalskej, s plánmi svojimi; i obdržal podporu a bol vyzvaný, aby sa hneď do práce dal. Komenský vyvolil si mesto Elbinky a sem povolal z Lešna i svoju rodinu. Tu vypracoval „Pansophiae diatyposis

našich výtečných pt. pp. dekanov, Michala Valacha, silbašského a Jurka Mrvu, petrovského farára, zasvätiť tiež slávu Sláva Komenského, a síce dňa 15. nov. m. r. v Petrovci.

Shromazdili sme sa, jako len z nás vstalo, v obstojnom počte; i odbivše cirkevním pomazaním slavnosť najprv v kostole, odobrali sme sa do p. Garayho školy okolo poljedenástej hodiny, kde zastupiac na rečníšte vel. p. Michal Valach, zápalistou rečou otvoril slavnosť. Písateľ riadkov prítomných čítal obsirnejší životopis oslávencov, po ktorom zavnel lúbezný spev Kuzmányho piesne „Kto za pravdu horí.“ Po vyspievaní piesne predniesol nám p. Ján Garay, učiteľ petrovecký básen „Ve vyhnanstvi“ od J. A. Komenského. I odznela ozaj vrúcne pieseň V. Paulinyho „Bože svetov Stvoriteli.“ Redaktor „Priateľa školy,“ p. K. M. Lehotský, čítal nám stav literatúry československej za času J. A. Komenského; i poučiv nás o tohoto „Didaktike“ a o jiných dielach oslávencových, zostúpil z katedry poctený hlučným volaním na slávu. Za nim vystúpil na rečníšte Ján Mičátek a s oduševnením predniesol povodniu básen

„Kto bol Komenský?“ Záverečnú reč držal zase vel. p. M. Valach, — a s vyvolaním mu na slávu odobrali sme sa k obedu.

Záverka slavnosti pokorená bola u nášeho pohostinného brata Jána Kvácalu milými zdravicami ku cti jak faktorom slavnosti, tak mužom našim výtečným na Slovensku, povedanými.

Jedno lutujeme. Pre veľiké blato neúčastnili sa na slavnosti jak mnohí domáci tak prespolní bratia slovenskí. Toto jich ponekuď vyhovára; ale keď povážim, že my Kysácania prešli sme cestu inokedy päťštvrti hodiny dlhú — za štyri hodiny, — prečo neobetovali toho kus času a malého unovania jak páni Petrovcania, tak okolitý bratia v národe?

Pri večerných zdravicach naskladali sme niekoľko zlatoviek na budovu gymnasia vo V. Revúci, čo poverení zaslať majú.

Slávieme i naďalej slávu Slávov slavných, bo národ oslavujúci velikánov svojich, — oslavuje v tom seba samého. Neka se zna da živimo!

Ján Mičátek.

Z Kláštora pod Zniovom vo februári.
Drahý priatelu! Už viac raz súkromne a

r. 1643, ktoré dielo v Gdansku vyšlo. I oddal sa do spisovania kníh jazykozpytných pre potreby školské; takýchto kníh napísal šestoro najdôležitejších. Dielom „Methodus linguarum novissima“ obracal pozornosť učencov ku pestovaniu národných rečí. R. 1648 bol Komenský za biskupa braterského vyvolený; i odebral sa do Lešna. Náhlady jeho vychovateľské nachodily čím diaľ viac obľuby. Vojvoda Poznaňský, Krištof Opalinski, založil vo svojom meste Sirkove nové gymnasium, i poslal rektora toho ústavu do Lešna, aby si celú Komenského metodu osvojil a do škôl uviedol. Áno i knieža Žigmond Rákóczy volal ho do Uhier, aby školy dľa zásad svojich tu usporiadal. R. 1656 prišiel do Šaryského Potoka (Sárospaták), kde svoju ideu o školách pansofických uskutočňovať počal. Ústav rozdelil na sedem tried. Keď roku 1652 knieža Rákóczy umrel, vidiac, že marná bude tu jeho ďalšia snaha, odobral sa nazpät do Lešna. Po čas svojho pobytu v Š. Potoku, aby vzbudil chuť k učeniu v mládeži, uviedol divadelné hry pod menom „Schola ludus,“ kde sa všetky začiatky nauky v dramatických jednaniach theoreticky i prakticky predstavovali. Tu

v Uhrach povstal i povestný „Orbis pictus.“ Keď Švedi opanovali Poľsko, utiekol Komenský do Sliezska, odtiaľ ale do Hamburku. R. 1656 predstehoval sa do Amsterodamu. Pripomenúť musíme, že krom menovaných spisov ešte mnohé iné napísal, no mnohé diela nevyšli na svetlo, mnohé pohltil mu požiar v Lešne; medzi jinými „Háj pansofie,“ na ktorom dvadsať rokov pracoval, — „Slovník česko-latinský a latinsko-český,“ pre ktorý za štyridsaťšesť rokov material snašal. V Amsterodame na požiadanie senatu vydal všetky svoje didaktické diela pod nadpisom: „J. A. Comenii didactica opera omnia“ vo štyroch knihách. Ďalej vydal tu v prospech Bratrov: „Jádro celé bibli,“ „Kancional český,“ „Smutný hlas zaplašeného hněvem božím pastýře k rozplašenému stádu,“ „Anděl pokoje“ a „Unum necessarium,“ ktorý posledný spis r. 1668 vyšiel. Roku 1671 dňa 15. nov., v roku 80 strastiplného veku svojho prešiel do lepšieho života. Telo jeho pochovano je v meste Narden v Holandsku. Slovania, pokiaľ len žijú budú pod Krkonošami a Tatrami, vždy s vďačnosťou spomínať budú svojho prvého vychovateľa. Večná mu pamäť!
Red.

v posledných časiech i verejne bol si tak láskavý vyzvať ma k dopisovaniu do nášeho vzletupného „Orla“. Ja tak rád a čím častejšie bol by som chcel vyhovieť tomuto čestnému vyzvaniu, ale ver mi, neide to pri tak mnohých nezbytných, úradných a neúradných prácach, jakými my tuná poženani. Ale teraz, na počiatku nového roku, chcem si preca ukradnúť kus toho času, aby som touto príležitosťou jednak dal skromného výrazu priateľskej úcte svojej ku Tvojej osobe, jednak prial Ti mnoho šťastia a zdaru na prenesnadnej a trnutej ceste, ktorú po predčasnej smrti nášeho večne nezapomenuteľného *Janka Kalinčáka* prejatím redakcie jeho znamenitého „Orla“ bol si nastúpil.

My, tak sa nazdávam, nevieme dosiaľ dokonale oceniť význam a cenu belletristiky, jej mocný vliv a pôsobenie nezdolné v spoločenskom i národnom živote. Tam, kde pred politickými, iné zásady hlásajúcimi žurnálmi tvrdošijne zatvárajú dvere, prijímajú neraz s otvoreným náručím plody krásneho písomníctva; následok toho býva prečasto veľmi radostný. Lahoda reči, vznešenou myšlienkou a hlbokým citom nadchnutá báseň, krásne zanáma povest okúzlily už nejedno srdce rodu neprajné a zapálily ho láskou nezhasnou k národu predtým sнад nenávidenému alebo aspoň nelúbemu. Tak to bývalo i býva poteraz u každého mladého, jako je náš, národa, tak to bolo, aby sme ďaleko nešli, i

u bratov Čechov, ktorých netušený, ohromný, nami i svetom celým obdivovaný rozvoj a pokrok na poli všetkých odvetví vedy a umenia jako i vo veciach národno-politického povedomia vypramenil sa z úsilnej a bohatej činnosti krásoumných spisovateľov.

A u nás? Máme temer len jedného reprezentanta bellestriky, nášeho bystrého „Orla;“ avšak obávam sa, že jestli živé, všestranné účastenstvo nevzbudí sa v obecenstve, i tohoto krydla, práve keď ku smelšiemu priberať sa bude letu, ochabnú, zanechajúc po sebe medzeru, ktorú v záujme národného rozvoju vyplniť bude treba novým pokusom. A bude to opäť len pokus, ktorý sнад nezadlho bude museť ustúpiť novému.

Jak nenabraditeľnú škodu však spôsobuje pre náš národný život takéto nesmyselné počínanie, netreba dokazovať. A preto nezbytnou potrebou zdá sa mi byť, keď už raz máme nášeho „Orla,“ abysme sa vókol neho v pevne rady shrnuli, a každý podľa svojho spôsobu, jedni perom, druhí hmotne, výdatne ho podporovali. I môžeme byť vopred presvedčení, že „Orla“ náš v krátkom čase na mocných perutách vznesie sa vysoko a mohútne prispievať bude k prípraveniu toho zajiste nami všetkými tak vrúčne želaného krásneho dňa, dňa, kde by sme mohli povedať: spasený je ľud náš, poistená budúcnosť národa nášho! Moje srdečné nazdar!

Jaroslav Zniorský.

Bulharsko.

Od Vel. D. Stojanova, podáva Sytniansky.

I.

Tvárnosť a povaha vlasti bulharského národa.

„Bulharsko je raj slavianský, ale — Bulhari sú otroci v tom raji.“

Vlast národa bulharského, ktorá obnášá skoro štyritisíc štvorcových míl a v ktorej počet Bulharov počítuje sa na päť i pol millionu, Nebulharov ale (vyše šestnásť drobných kmenov) skoro na dva milliony, hraničí na východe s Čiernym, na juhu so Sredozemným, na západe z čiastky s Adriatickým morom, z vätszej čiastky ale s pohorím Šarom,

s pobrežím bulharskej Moravy a s kniežatstvom Srbským podľa rieky Timoku, ktorá do Dunaja vteká, — a konečne na severe s Bielým Dunajom. Vlast Bulhara záležá z krajín Bulgarie, Thrakie a Makedonie, v ktorých krajinách značná vätsšina obyvateľov je národnosti bulharskej i dľa krve i dľa viery.

Velké pohorie, nebotyčný, spasonosný Balkán, delí zem túto na dve skoro rovné polovice, — na severnú medzi Dunajom a Balkánom a na južnú medzi Sredozemným morom a Balkánom. Pohorie balkánske je vyše šesdesiat míl dlhé a má sedem prie-

smykov, ktorými možno dosť snadno prejsť; najväčšia výška Balkánu presahuje sedemtisíc stóp, no takých výšin nemá mnoho, väčšina dosahuje tri do päťtisíc stóp. Bulhari menujú pohorie balkanské Starou Planinou, t. j. starým pohorím. V Bulharsku nachádzajú sa ešte i iné značnejšie pohoria, ktoré nie sú síce tak dlhé jako Balkán, ale výškou sa mu prece rovnajú, no i na mnohých miestach prevyšujú; hlavnejšie z nich sú: pohorie rodopské, rylské, šarské a iné.

Bulharská vlasť prepletená je hojnými, veľkými a malými riekami, potokami, potôčkami; menšia časť pripadá na rybníky a jazerá. Tekúca voda v severnom Bulharsku vteká hlavne do Dunaja a čiastočne do Čierneho mora, v južnom ale Bulharsku vteká hlavne do Srednieho, a čiastočne do Čierneho a Adriatického mora. Hlavnie rieky sú: Dunaj, ktorý vteká do Čierneho mora, v juhovýchodnom Bulharsku Bujná Marica *), ktorá vteká do Srednieho mora, v juhozápadnom Bulharsku Struma a Vardar, ktoré vtekajú obe do Srednieho mora. Menšie rieky bulharské sú Iskra, Vit, Osm, Jandra, Tiča atď.; všetky nachádzajú sa v severnom Bulharsku, z ktorých štyri prvé vtekajú do Dunaja, poslednia, Tiča, do Čierneho mora; Tundža, Arda a Skoma, ktoré vtekajú do Marice; Kara-Sul (čierna voda) vyviera v Balkáne v Makedonii, tečie podľa hranice medzi Thrakiou a Makedoniou a vteká do Egejského mora; Bystrica vzniká čiastočne z Kosturského jazera, i vteká do zálivu Soluňského; Čierna Drina vychádza z Ochridského jazera, severne neďaleko mesta Kolašina, i spojuje sa s Bielou Drinou a vteká do mora Adriatického. Okrem týchto riek je v Bulharsku ešte na stá potokov bystrých, studených a potôčkov, ktoré prepletajú celú vlasť Bulharov a činia tak podnebie jej čisté, zdravé a príjemné.

Bulharské jazerá sú tri hlavne: Ochridské v albanskom Bulharsku, ktoré je skoro štyri míle dlhé a poldruhej míle široké, — Kosturské a Ostrovské, obe tieto sú o mnoho menšie nežli Ochridské a ležia v juhozápadnom Bulharsku alebo v juhozápadnej Makedonii.

*) Marica je o nečo väčšia jak náš Hron.

Bulharsko má tiež niekoľko značných rovin a nížin, z ktorých sú najhlavnejšie: nížina podunajská a rovina dobrodžanská; menšie v Trakii strednej, najviac v juhozápadnej, a v južnej a severozápadnej Makedonii.

Skoro všetky hory, nížiny, roviny a doliny bulharské, menovite hory, pokryté sú nedostupnými hustými lesami rozličného druhu, z ktorých väčšia časť sú pralesy, od dávna rastúce, najstatnejší to svedkovia veleslavnej minulosti. V nich žijú mnohé každého rodu zvieratá, i dravé, jako líšky, vlci, medvedí, divý máčok atď.

I dobytok domáci a drúbež daria sa v Bulharsku výborne.

Pôda je všade kyprá, veľmi úrodná. Skvele daria i rodia sa všetky druhy potravných rastlín: zbožie, zeleniny, vinič, ružový ker, olivy, mandle, ryža, kaštany, smokvy, orechy a lieskovce, pavlna (egyptská a americkánska), najlepší tabak atď. Rastlinstvo v severnom Bulharsku podobá sa rastlinstvu v troj-jedinom kráľovstve juhoslovanskom, ačkolvek bulharské je bujnnejšie a výdatnejšie, ponevác Bulharsko leží viac k juhu nežli kráľovstvo uhoslovanské v štáte rakúsko-uhorskom; rastlinstvo v južnom či zabalkanskom Bulharsku je skoro jako rastlinstvo v Grecku a v Italii.

Zem je bohatá i na rozličné kovy a nerasty vôbec; najme dobrého železa dobýva sa hojne v Bulharsku; ostatečne nerasty jako i všetko skoro rastlinstvo, vyjmúc potravného, nepestuje, neušlachtuje sa, ponechané je to viac ruke Pánovej. Bulhar, ktorý je od jakživa verným priateľom matky prírody, jakô každý syn slovanský, rád by vychovával, ušlachtľoval všetko, čo táto štedrá, dobrotivá matka poskytuje, ale lenivý Turek, hnusný pán Bulhara, nedovoľuje mu, i robí mu v tom všetky možné prekážky: Bulhar smie len zorávať pole, vzdelávať zahrady, chovať dobytok, prevodzovať remeslo, obchod atď., kolko je treba, aby jeho tyranský pán so svojim haremom mal hodne čo jesť.

Taká má tvárnosť i povahu rodnia zem národa bulharského, i tak sa darí tomuto šlachetnému národu pod neludskými Osmanmi na tejto zemi prozreteľnosťou Božou tak požeňanej. (Pokračovanie nasleduje.)

Stanovy

nakladateľského spolku pre vydávanie slovenských kníh vo Veľkej Revúci.

I. Spolku cieľ, sídlo a názov.

§ 1. *a)* Cieľ spolku je: vydávanie a predávanie slovenských kníh, do všetkého oboru písomníctva patriacich, a skrze to rozširovanie osvety a vzdelanosti medzi ľuďmi slovenským.

b) Poskytovanie spisovateľom slovenským príležitosti, svoje spisovateľské práce k obecnému úžitku môcť uverejniť, tak, žeby pri tom i oni slušne odmenení boli.

§ 2. Sídlo spolku je: Veľká Revúca.

§ 3. Názov spolku je: Nakladateľský spolok pre vydávanie slovenských kníh vo Veľkej Revúci.

Viecha spolku dá sa protokolovať smenkovému súdu.

II. Prosriedky.

§ 4. Prosriedky záležia:

a) Z vkladov riadnych členov;

b) Z rezervnej základiny;

c) Zo spolkového imania, k. pr. spolkové stavania, kancelárske náradia, nerozpredané tlačniny atď.;

d) Z peňazí na spoločný úver a záväzok vypožičaných.

III. Členovia, členov práva a povinnosti

§ 5. Spolok pozostáva z riadnych a čestných členov.

a) Riadnym členom môže byť každá samostatná, svojho práva a bezúhonná osoba, ktorú výbor do spolku prijme.

b) Čestným členom môže byť každá osoba, ktorá si získala zvláštnych zásluh o zveladenie osvety a vzdelávanie ľudu a obzvlášte tá, ktorá účel spolku tohoto dobrou radou, alebo iným spôsobom podporuje bez toho, aby zo spolku dáky prospech hľadala.

Čestných členov menuje valné zhromaždenie.

§ 6. Trvanie členovstva po pravidle je rovné s trvaním spolku. Ináče môžu noví členovia i po ustrojení sa spolku prijatí byť, jakože členovstvo môže i pred časom samo sebou, alebo následkom výborového uzavretia prestáť, a síce:

a) Skrze odumretie člena;

b) Jestli člen upadne pod konkurs;

c) Jestli sa vystehuje do iného kráľovstva, a žiada zo spolku vystúpiť.

d) Jestli dajedon člen stanovy tieto i na priek napomenutiam nezachováva a na škodu spolku pracuje.

§ 7. Práva členov sú:

a) Do výboru, odborov a za úradníkov voliť a voleným byť;

b) Vo valných zhromaždeniach rokovať, hlasovať, návrhy robiť;

c) Odporúčať spisy a spisovateľov;

d) Knihy zo skladu dľa určenej výborom ceny kupovať;

e) Z úžitku spoločného podľa pomeru svojich celých vložených zlatých pripadajúci podiel dostávať.

§ 8. Povinnosti členov sú:

a) Pri vstúpení do spolku složiť najmenej desať (10) zlatých r. č. jako vklad.

b) Stanovy spolku vlastnoručne podpísať.

IV. Zmena stanôv, doba trvania spolku a jeho rozídenia sa.

§ 9. Stanovy zmeniť má právo len valné zhromaždenie na návrh výboru.

§ 10. Spolok, kadenáhle jeho stanovy obdržia vrchnostenské potvrdenie, ustrojí sa na 12 rokov; účinkovanie ale skôr započat nemôže, kým nebude mať aspoň 50 vkladov a 500 zl. kapitálu.

§ 11. Jestli žeby spolok pre škody a ztraty, ktoré by ho potkaly, musel sa rozísť, môže to urobiť i skorej, nežli po ubehnutí 12 rokov; a v tomto prípade, obráti sa na vyplatenie podlžností predne spoločné imanie, zásoby tlačiva a kníh atď.; potom rezervná základina, naposledy po vyčerpaní oboch týchto prameňov zťahne sa z vkladov v rovnakom pomere tolko, kolko bude treba k vyrovnaniu všetkých dlžob spolkových.

§ 12. Ustrojenie sa spolku a premenu stanôv pred uvedením do života, jako i uzavretie strany rozídenia sa spolku, i s návrhom rozdelenia, skorej nežli by sa to usku-

točnilo, má sa oznámiť, vlastne ukázať kráľ. uh. ministrom vnútra.

V. Vklady riadnych členov.

§ 13. Počet vkladov je neohraničený.

Každý člen musí vložiť ako vklad najmenej desať (10) zlatých do spolkovej pokladnice, vyše toho, koľko chce, a koľko výbor prijme. Každý člen má právo i po ustrojení sa a behom celého trvania spolku nové vklady vplatiť, a svoj roční podiel buďto si von vyňať z pokladnice, alebo tam nechať na ďalšie užítkovanie, alebo i doplniť do celého vkladu.

§ 14. Z jakéhokoľvek príčiny v čas praveľného stavu spolku vystupujúcemu členovi vyplatia sa vklady na jeho meno znejuce v jích pôvodnej cene, i každý užitek na koľko bol v knihe spolkovej už na neho zapísaný: ale na ten rok, v ktorom vystupuje nedostane žiadneho podielu, ani nemôže robiť nároky na jakýkoľvek užitek, čoby spolok medzi tým bol získal.

§ 15. Vystúpivší člen nesmie sa ďalej miešať do záležitostí spolkových.

§ 16. Vdova zomrelého člena môže i práva i povinnosti prijať na seba.

VI. Podiel.

§ 17. Podiel z čistého užitku platí sa podľa pravidiel § 29., ale vždy len vkladateľom podľa pomeru celých zlatých a podľa kalendárových celých mesiacov.

VII. Reservná základina.

§ 18. Reservná základina má určenie zapraviť ztráty, ktoré spolok utrpeť môže, tvorí sa vkladáním do nej v smysle § 29. 5% čistého užitku a rovnať sa má 10% vkladného majetku spolku a opatruje sa skrze spolok síce, ale osobytne.

Jakby sa spolok z jakéhokoľvek príčiny zozišiel, to, čo z rezervnej základiny po zapravení všetkých ťarch ostane, oddá sa Matici Slovenskej na penzie pre slovenských spisovateľov, jích vdovy a siroty.

VIII. Správa spolku.

§ 19. Záležitosti spolku spravuje valné shromaždenie a výbor, so spolkovými úradníkmi a ústrojmi.

§ 20. Valné shromaždenie schádza sa riadne každý rok raz na povolanie výboru. V čas potreby ale môže výbor kedykoľvek svolat valne shromaždenie, a žiada-li to 10 členov na písme, povinný je výbor to urobiť.

Povolanie diať sa má cestou novin, ktoré spolok za svoj orgán vyznačí, a síce najmenej 30 dňami po predku, a síce počítujúc odo dňa, v ktorom v novinách uverejnené bolo a v tom pozvaní sdelené byť majú členom i predmety, o ktorých sa rokovať bude.

Uzavieranie vynášajú sa nadpolovičnou väčšinou hlasov prítomných, v prípadnosti rovnosti hlasov rozhoduje tá stránka, ku ktorej sa pripojil predseda.

K donesiu pravoplatného uzavretia potrebné je, aby prítomní boli 27 členovia. Keby na prvé pozvanie tento počet členov sa nesišiel, má sa pod 30 dňami nové valné shromaždenie svolat, na ktoré už prítomní bez všetkého ďalšieho ohľadu, ale len o tých predmetoch uzavierajú, ktoré na prvé vyznačené boli.

Pri hlasovaní má každý člen rovnaký hlas.

Volby dejú sa tajným hlasovaním, a rozhoduje pri nich pomerná väčšina. V prípadnosti rovnosti hlasov rozhoduje žrebovanie medzi tými, ktorí rovné hlasy obdržali.

Čo sa vo valnom shromaždení uzavre, to zaväzuje všetkých členov, či boli pri uzavieraní prítomní, či nie.

Valnému shromaždeniu predsedá a spravuje ho predseda alebo miestopredseda; on ustanovuje s výborom i poriadok predmetov, ktoré na pretras prísť majú, a povinný je do tohože poriadku vziať všetky návrhy, dotazy atď., jestliže mu podané boli skrze členov na písme aspoň 48 hodinami pred shromaždeným samým.

O valných a výborových rokovaniach vedie sa zápisnica, ktorú predseda s dvoma skrze neho vymenovanými členmi spolku uhodnoverňuje.

§ 21. Pre výbor volí valné shromaždenie z pomedzi členov pri prvom ustrojení 12 na 2 roky; ináče každý rok vystupujúcu polovicu. Kto má po prvom roku z výboru vystúpiť, rozhodne žreb. Pozdejšie vystúpi vždy tá polovica, ktorá už dva roky slúžila. Vystúpivší môžu byť znovu vyvolení.

Výbor sám volí z pomedzi svojich členov predsedu, miestopredsedu, zapisovateľa a kontrolóra; krom toho z pomedzi členov spolku: posudzovateľov spisov, korektorov, expedítorov, predávačov, jednatelov a iné ustroje.

K uzavieraniam vo výborových zasadnutiach potrebná je prítomnosť krom predsedu a zapisovateľa päť členov výboru.

Výbor uzaviera nadpolovičnou väčšinou hlasov o tom, jaký spis vydať, po jakej cene knihu predávať a o iných záležitostiach spolku. V páde rovnosti hlasov rozhoduje predseda pripojením sa k jednej alebo k druhej stránke. V čas rovnosti hlasov pri voľbách rozhoduje sa na tých, ktorí rovné hlasy obdržali znovu. Jakby ešte i vtedy rovné hlasy vyšly, rozhodne žreb.

Vo výbore každý výborník má rovnaký hlas.

K pokonaniu bežných záležitostí zasedá výbor každé dva mesiace raz, v čas potreby, kedy ho predseda povolá.

Výbor obstaráva všetky tie záležitosti, ktoré valné shromaždenie naň prenieslo, a zodpovedný je za zachovávanie stanôv a za plnenie uzavretí valných shromaždení.

Zosobna výbor vyzýva spisovateľov, aby sa hlásili, kto v jakom oboru pracovať chce, on prijíma spisy a dáva pod súd, on ustanovuje posudzovateľov a prijíma posúdenie, on určuje predbežný honorár pre spisovateľov, vyjednáva s kníhtlačiarňami, určuje predajnú cenu kníhám, dáva rabatty predávačom, prezerá stav pokladnice kedykoľvek za dobré uzná, a zpozorujeli neporiadok, má právo úradníkov alebo iné ustroje spolku sosadiť jich miesto inými obsadiť, a po náležitom vyšetrovaní náhradu vykonať.

§ 22. Spolok má nasledujúcich úradníkov: predsedu, miestopredsedu, zapisovateľa, pokladníka, kontrolóra a posudzovateľov.

§ 23. Predseda zastupuje spolok na vonok proti vrchnostam a proti tretej osobe vôbec. On predsedá i vo výborových i vo valných shromaždeniach, spravuje celý spolok a dozerá na poriadok v ňom a na plnenie povinnosti úradníkov.

§ 24. Miestopredseda je v čas prekážky vo všetkom námestníkom predsedu, ináč koná povolanie výborníka.

§ 25. Zapisovateľ vedie zápisnice, jak

valných, tak i výborových shromaždení, obzvlášte obstaráva všetky osnovné a písárske práce spolku a opatruje listáreň.

§ 26. Kontrollór kontroluje všetky príjmy a výdavky a podpisuje s pokladníkom všetky na príjmy a výdavky sa vzťahujúce listiny, on je spolu expedítorom kníh.

§ 27. Pokladníka volí valné shromaždenie na celý čas trvania spolku. On vedie všetky potrebné zápisy, knihy a počty z majetku a obchodu spoločného, a je zodpovedný náhradou za všetky prijaté peniaze. Každý rok vyhotovuje a riadnemu valnému shromaždeniu k prezkúmaniu predkladá dôvodinami náležite vystrojené počty. Jestli počty v poriadku nalezene boli, dostáva pokladník od valného shromaždenia na písme osvobodenie od zodpovednosti. Ináč je pokladník povinný všetky pri zkúmaní počtov urobené ťažkosti odstrániť, pochybnosti vysvetliť, dotazy odpovedať, a žiadali sa i nové počty vyhotoviť.

Pokladník nie je členom výboru, ale je povinný, kedykoľvek to výbor žiada, dostaviť sa do výboru, dať každý žiadaný vývod a predložiť i počty a zápisy, knihy i dôvodiny i hotovosť peňažitou.

Pokladník je povinný, keď to valné shromaždenie žiada, skrze tože určenú kauciu složiť.

§ 28. Riadny plat alebo odmenu pre predsedu, pokladníka zapisovateľa a kontrolóra ustanovuje na návrh výboru valné shromaždenie.

Odmeny pre iné ustroje spolku ustanovuje z prípadnosti na prípadnosť výbor.

IX. Počty.

§ 29. Počty zavierajú sa každý rok raz. Z príjmov predovšim vyplatia sa výdavky, kam i plat od skladu kníh, platy úradníkom, posluhám, kancelárske potreby atď. počítovať sa majú; čo potom zostane jako čistý užitok, z toho zťahne sa 5% do rezervnej zakladiny, 5% na dobročinné ciele, 50% na odmenu patričným spisovateľom, 40% na dividendu vkladateľom v pomere jich plných zlatých a celých mesiacov toho roku, na ktorý počty znejú.

§ 30. Spis, ktorý spolok na svoje útraty vydá a zaň predbežný honorár vyplatil, ostane

majetkom spolku, a pôvodca naň práva nemá, krom na 50% užitku pre seba, svoju vdovu, a svoje siroty, pri opätnom vydaní predbežný honorár sa už neplatí pôvodcovi, ovšem ale za opravu diela, podľa dobrozdania výboru dá sa náhrada a z čistého užitku pri každom vydaní 50%.

Za preklady sa platí raz na vždy honorár, a z čistého užitku nič, ale do rezervného fondu dá sa 55% z tohoto čistého užitku.

X. Rok spolku.

§ 31. Rok spolku je s rokom kalendárom tým ten istý.

XI. Riešenie sporov.

§ 32. Otázky a spory medzi členami, alebo medzi členami a úradníkmi spolku povstale, rozhoduje výbor, v prípade odvolania, a spory medzi členami a výborom konečne

s vytvoreným každého ďalšieho odvolania sa rozhoduje volený súd, na ktorého utvorenie smerodajným bude zákon z r. 1868, 54. čl., IX. názov, III. hlava.

XII. Pečat spolku.

§ 33. Pečat spolku nosí v prosriedku lipu a kolopis: Pečat nakladateľského slov. vo V. Revúci.

Dano vo Veľkej Revúci, dňa 23. aug. 1871.

Sámuel Ormis v. r.,
predseda.

22651 szám.

Látta a magyar királyi belügy minister.

Budán, 1871évi szeptember 14.

A minister helyett:

Zeyk Károly (m. p.)
államtitkár.

Rozmanitosti.

Pomník Perkovacov. Dalmatinskí snemovní poslanci, prv než sa rozišli, složili pri príležitosti bankettu 105 zl. r. č. čo základinu na pomník chorvátskeho národovca Ivana Perkovac Živili!

Ku počte hudobného umelca českého *Josefa Slávika*, ktorého svet nazval „il dolce,“ odbývala sa v Pešti dňa 12. nov. o 3. hodine popoludní zvláštna slavnosť. Umelec tento zomrel r. 1833 dňa 30. mája. Zrušením starého hrobitova hrozilo nebezpečie, že pozostatky a pomník Slávikov príjdu na zmar. Starostou československého delníckeho spolku a obetovavosťou jiných pripravovo je popolu Slávikovmu nové odpočinutie a pomník je obnovený. Menovaného dňa bolo teda slavnostné oslávenie pamiatky jeho na kerepešskom cintoríne. Pomimo cirkevného obradu boli spevy a slavnostná reč. Pri speve učin-

kovaly slovanský, srbský a slovenský spevácky spolok pod riaditeľstvom p. W. Lederhofra-Wiškovského, sbormajstra srbského a slovenského speváckeho spolku. Sláva!

Universita v Sibírsku. Priemyselníci sibírski složili 250,000 rubľov ku založeniu všeučilišta v Sibírsku. Dosiaľ nenie určené jej miesto, či bude v Tobolsku, či v Irkutsku. Ajhlá, „oblažiteľia ľudu slovenského,“ tajdite sa do „barbarskeho“ Ruska učiť, že svoboda nepozostáva v tom, keď fokošami a teremtettovaním na div svetu vystavujete seba, lež keď jak i rovné farchy tak i rovné práva a výhody doprajete i rozdélite medzi tie národy, ktoré dali vám vieru, mrav, vzdelanosť, reč atď. atď., ktoré tak na obraz Boží stvorecú sú jako vy, ktoré často i za vás krev svoju cedily. Kto chce žiť, musí i druhému života priat!

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

U Zukovského v Petrohrade vyšlo pekné dielo: *Исторія политической литературы XIX. столетія*, (*Istoriija političeskoj literatury XIX. stoletija*).

Strzecha menuje sa poľský belletrist. obrázkový časopis, ktorého ročník V. nakladateľstvom F. H. Ríchterera vo Lvove vychodit začal. Najznamenitejší spisovatelia poľ-

skí, jako: B. Boleslawita, J. J. Kraszewski, W. Pol, W. Helman, T. T. Jez, Wl. Sabowski, Berlicz, Sas, J. Zachariesiewicz a iní podporujú prácami svojimi znamenitý tento časopis. Vychádza každých styriťždňov v 4—5. harkov silných sošitoch vo formáte veľkej štvorky; cena jedného sošitu je 60 kr. r. č. S prvým sošitom podáva sa nová veľmi zaujímavá povest J. J. Kraszewského: „Boža opilka.“

Fr. Ksaw. Martynowski v Krakove vydáva pre ľud belletr. časopis pod menom „Zagroda“, ktorý 8. a 24. každého mesiaca vychodí. Predplatnia cena je 3 zl. Pán redaktor hovorí v svojom ozname, že otázka osvety pospolitého ľudu je najvážnejšou otázkou života národného, najhlavnejšou úlohou, na ktorej inteligencia poľská pracovať má, a na tejto úlohe že zdarne pracuje belletr. časopis „Zagroda.“ Toto ku povšimnutiu tým pánom u nás, ktorí zapomínajú na to, že práve krásomná literatúra najviacej budí i šíri národné povedomie a žeby veru bolo dobre, keby „Orla“ nášeho, ktorý je i tak jeden z najlacnejších časopisov slovenských, dľa možnosti podporovať a rozširovať si nestožovali.

Kvety menje sa veľký obrázkový týždenník, ktorého ročník VII. pod redakciou slavného českého spisovateľa V. Hála, nákladom Dr. Ed. Grégra v Prahe vychádza. Čo prílohy obsahuje „Bazár“ a „Ženské Listy.“ Forma zovňajšia je veľmi úhladná, obrazy sú prekrásne. V prvých styroch sošitoch doniesly „Kvety“ utešenú, nežnosťou citu a krásou reči vynikajúcu povest od Karolíny Světlej, „Ten národ“ nadpísanú. Z obrazov najlepšie sa nám líbi: „Opuštená.“ Illustrace Karla Svobody k Rukopisu Kralodvorskému. Cena „Kvetov“ na čtvrt roka 1 zl. 80 kr., s prílohami 2 zl. 70 kr. r. č. Jediný v svojom obore časopis tento odporúčame et. obecnstvu svojemu.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Ročníka II. vyšlo číslo prvé s nasledujúcim zaujímavým obsahom: „Juliusz Slowacki a jeho doba“ od Antala Staška. „Jeremia“, básne od Antala Staška. — „Sněhové obrázky“, básne od Elišky Krásnohorskéj. — „Námľuvy“, od Karolíny Světlej. — „Od jezera michiganského“, od J. V. Sládka. — „Město Chicago“, od Josefa Pastora. — „O slovanské symbolice“, od Primusa Sobotky. — „O některých moderních otázkách ve fysiologii“, od Dr. Ed. Alberta. — „O pudu zvířecím“, od prof. Dr. Jos. Podhájského. — Pán redaktor V. Vlček vyhovuje výborne požiadavkom čitateľstva svojho. My by sme si priali, aby i Slováci najme naša mládež usilovne čítavala znamenitý časopis tento. Cena predplatnia je jako predošlého roku, celo-

ročnia 6 zl., polročnia 3 zl. a štvrtročnia 1 zl. 50 kr. Redakcia a expedicia je v Prahe, v ječnej ulici pod č. 29 n., 529—II. st.

Slavina, sbierky to podobizien, autografov a životopisov predních mužov česko-slovenských, nákladom F. Bartela (v Prahe, černá ulice č. 16—II.), vyšiel sošit tretí, v ktorom sa nachádzajú životopisy, podobizne a autografy Jána Purkyně, Jána Kalinčáka, Jar. Čermáka a J. E. Vocela. Cena každého sešitu je 30 kr. r. č. Ktoby si pomník tento slávy česko-slovenskej chcel zaopatrit, môže sa i u nás hlásiť. Na zdar!

Slovanský Svět (Slavjanskij Mir) menuje sa časopis, ktorý od nového roku v Prahe (na Václavskom námestí č. 63) nákladom Dra. Günthera-Prelučeva v texte českom a ruskom vychodit začal. „Slovanský Svět“ — hovorí redaktor jeho — „bude prvým listom v Slovanstve, ktorý snažiť sa bude, by stale a dôkladne soznamoval čitateľstvo svoje s tým, čo deje sa v duševnej činnosti na slovanstvom severe i juhu, na východe i západe. List ten prinášať bude pôvodnie zprávy o všetkom dôležitejšom i zaujímavejšom, čo vykonáno vo vede, literatúre i umení u všetkých slovanských národov.“ I pójde ku uskutočneniu tých pamätných slov: „Ani jedinej slovanskej chyže nepopustíme viac živilu cudziemu!“ Jako počujeme, prvé číslo shabala vláda. Celoročnia predplatná cena obnáša 6 zl., polročnia 3 zl., štvrtročnia 1 zl. 70 kr. r. č. Na zdar!!

Věstník Bibliografický bude i tohto roku pod znamenitou redakciou p. Fr. A. Urbáneka v Prahe (I. L. Koberovo knihkupectvo) vychodit. Cena predplatná na celý rok je 2 zl. 80 kr., na polroka 1 zl. 40 kr. r. č. Výborný v svojom obore časopis tento, ktorý sa zaoberá i s literatúrou našou, odporúčame snažne et. obecnstvu svojemu.

Ženský Svět. Sbíрка spisův pro odrostlejší naše dámy k poučení a zábavě. Tak menovat sa bude nový český časopis, ktorý pod redakciou známej českej spisovateľky, pani V. Lužickéj (Anna Srbová) v Prahe (Ostrovni ulice č. 129—II. v 2. patře) vychádzať bude. Prvý sväzok vyjde o nedľho i obsahovať bude spis úvodom k celej sbierke: „Žena v rodině a v národě“, od redaktorky V. Lužickéj. Spanilomyslné a upovedomené dcéry našich Tatier upozorňujeme na utešený podnik tento i odporúčame ho láskavej priazni i podpore. I myslíme, že diela „Ženského Světa“ i našej „Živene“ vhod prijdú, a že nebude Slovenky upovedomenéj, ktorá by nečítala diela tak výtečné, pošle z pier Lužickéj, Švorca, Jahna, Dr. Durdíka, Fialy, Malej, Stoklasa, Gregory, Sobotky, Šmída, Madiery, L. Černé-Bořickéj, Kořínka atď. atď. Na zdar!

Pútnik svätovojtešský, obrázkový kalendár pre katol. Slovákov v Uhorsku, vydaný od Spolku sv. Adalberta (Vojtecha) na rok prestupný 1872, majúci 366 dní. Redaktor Juraj Slotta. Na sklade u hl. jednatelstva v Trnave a u všetkých okr. jednatelstiev. V Pešti. Tlačou „Minervy“ Velká 8., str. 204; cena 60 kr. r. č. Okrem kalendárskej časti obsahuje Pútnik mnoho znamenitých článkov. I tešíme sa veľmi, že správa spolku takéto dielo dáva do rúk členov spolkových. Zovňajšie vystrojenie s odpovedá vniutornej cene; len škoda, že Pútnik tak neskoro vyšiel, ináč bol by mal veľmi početných odberateľov, čo mu i teraz prajeme. I myslíme, že nebude slachetnej rodinky katolickej, kde by tento Pútnik prítulku nenašiel. — Na zdar!

Osvedčenie. Chcejúc všetky, či verejne jako také založené, a či ku verejným spolkom jakéhokolvek smeru a náboženstva pripojené knižnice slovenské dľa možnosti napomáhať: osvedčujem sa týmto, že zo spisov mnou vydaných ku rozhojneniu kníh knižnic slovenských po jednom výtisku darom prispieť ochotne hotový som. Sú ale spisy, nimiž našim verejným knižniciam zavďačujem sa, nasledujúce:

1. Jána Hollého; Spisy básnické;

2. Jonáša Záborského: Básne dramatické;

3. Jonáša Záborského: Lžedimitrijady;

4. Tomáša Kempenského: O nasledovaní Krista.

Že iné mnou vydané spisy, jako sú Lipy, Záborského bájky a moju Gramatiku týmto neobeciam, toho jednoduchá príčina jest: ponevác Lipy už len v dakolko výtiskoch nachodia sa, Bájky ale a Gramatika nevyšly mojim, lež nákladom knihkupcu Viliama Lauffera, jehož vlastnosťou sú. — Ku obšiahnutiu hore udaných spisov ničoho iného zapotreby niet, len aby Prednosta a Knihovník v mene spolku lebo knižnice mne žiadost svoju oznámili, a kam zásilka poslaná byť má, zretedlne udali. Slovutné redakcie časopisov slovenských uctive vyzývam, žeby „Osvedčenie“ toto obecenstvu svojmu sdeliť sebe nestožovali. — Vyšehrad (pošta je na mieste), 12. febr. 1872.

Josef Viktorin,

farár.

Naučenie o volbe ablegátov. (Rozhovor pre pospolitý ľud. Vydal Gusto Izák. Turč. Sv. Martin. Knihtlač.-účasť spolok 1872. Malá 8., str. 32; cena 10 kr.. Odporúčame dôkladné dielko toto priateľom ľudu a slovenskej pravdy čo najsnazšie. Na zdar!

Listáreň redakcie.

P. T. predplatiteľov „Slovesnosti“ upovedujeme, že pre veľmi skromný počet odberateľov tejže lit. prílohy nemožno nám bolo chytiť sa do jej vydávania. Nechceme natiskaním sa hľadeť si ziskaf odberateľstvo, no nechceme ani to, by sme boli prinútení pri toľkej dobrej vôli, pri toľkých prácach ešte i hmotnú škodu si zapríčiniť. Sapienti sat! Medzítým, jakby sme ozaj nemohli pristúpiť k vydávaniu „Slovesnosti,“ vydáme ešte behom t. r. nejaké dielo, ktorému sa drábi naši priatelia iste potešia; a preto prosíme týchto za láskavú zhovievavost. — **Pp. M. B v P., Št. M. vo V. R. Št. T. v B. B a Dr. G. Z. v K.** Veru z „Táboru“ nebude toho roku nič. My nie sme toho príčinou, no dákasi chladnost sl. obecnstva oproti krásomnej slovesnosti. Veľmi dobre známe naše socialné pomery. Mōžu sa jednotlivci i potrať, keď niet sriadnosti, obetovavosti atď. vo všeobecnosti. Nám chybuju čitateľské spolky. Keby týchto bolo, neživorily by naše časopisy. No my len steneme — a nevysukujeme rukávy k diehu tak životnému. Či ozaj máme len ustavične hľiveť a

hľiveť a hľiveť? Bože, naprav to! — **P. E. Z. v K.** „Ženský súboj“ čaká na svoj čas. Pište nám častejšie. — **P. R. U. v L. S. M.** Dicky! Čo bude možno, upotrebim; pošli i viac. Tak si ešte nezabudol na Sytno, na ten veselý deň? Teš sa so mnou, bystrí sytnianski sokoli žijú! — **P. K. R. v M.** Tvoj krásny článok nemožno mi posiaľ uverejniť. Niet posiaľ toho v M., čo potrebujeme. Dakujem uctive za tvoje výdatné účinkovanie. Kebych v každom meste mal takého „korteša,“ náš „Orol“ by ešte inak lietal. Zdravstvuj! — **Pani Z. L. v T.** Vaše práce čakáme. — **P. Charvatecký v K.** Či nás vyb. príspevkami svojimi navštívite? — **Wielmózny panie H. Jordan w Krakówie.** Z uszanowaniem odobralismy Waszę kochani Bracia, pismo „Wloscianina“ i „Zagrodu.“ Kochajmy się i nie dajmy się! — **Čt. sp. „Zora.“** Veľmi ochotne posielame Vám náš časopis; veď my každému spolku, kým sa nespōže, hotoví sme zdarma „Orla“ doposielaf. Na zdar! — **P. L. v Sl. L.** Chudobným učiteľom dáme „Orla“ za pol ceny.

Predpláca sa u redakcie v Priedvidzi (Privigye):

na Orla celoročne 4 zl. r. č., polročne 2 zl. r. č., na Slovesnosť celoročne 1 zl. r. č. — Študujúci obdržia oba časopisy za 4 zl. r. č. — Orol vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na veľikej štvorke. Slovesnosť s každým číslom Orla na háрку. Poslednie pošty nech sa udávajú.

Nakladateľ A. Sytniansky. — Knihtlačiarско-účasťinársky spolok v T. Sv. Martine.